

Dissertatio Inavgvralis Sistens Gloriam Angeli Foederis, Cvm Iacobo Collvctantis : Ex Genes. XXXII. 24. sq. Et Hos. XII. 4. sq. Adsertam, Et A Dvbiis Anonymi Angli Vindicatam

Partem Priorem : Ex Decreto Venerandi Ordinis Theologici : Rite Conseqvendo A. D. VI. Avgvsti A. R. S. MDCCXLVIII. Horis Ante Meridiem VIII-XI. Et Post Merid. II-VI.

Regiomonti: Typis Revsnerianis, [1744?]

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn861926129>

Band (Druck) Freier Zugang

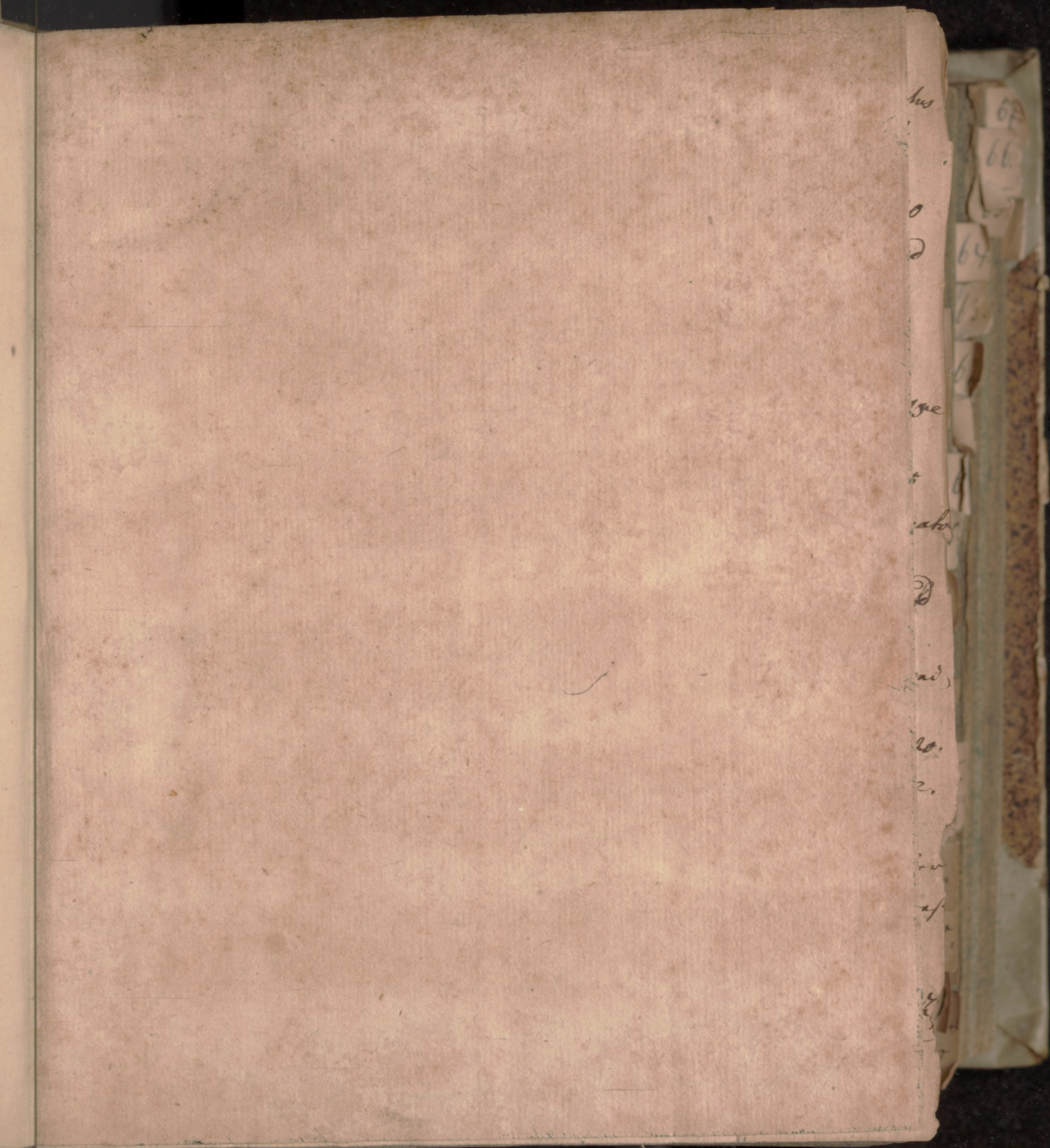

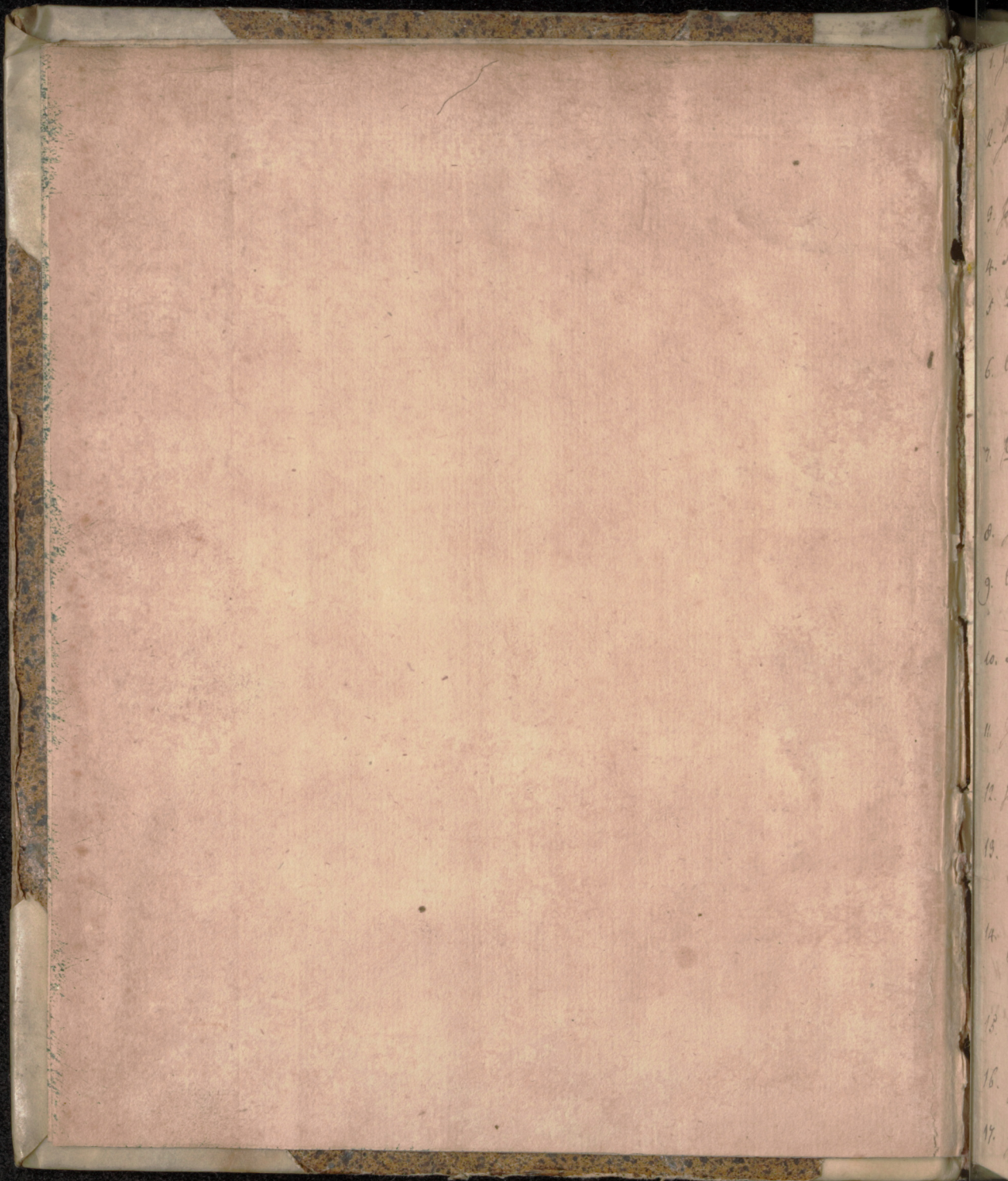
90

49. dg.

Fa 1092 (90.)

1. Jo. Bernh. Hahn introductio generalis in Pentateuchum Mo,
fd. Regiom. 1737.
2. Jo. Deutsehmann de Spiritu Sancto hospite pentecostali Missionarius
in Paradiso Gen 1. 11. III. recitata reliqua tradita Witteb 1692
3. Jo. Andr. Mich. Nagelii Observationes in Gen 1. 2. Hel 1742
4. Matth. Aillerus de opere secundi diei ad Gen 1. 6. 7. S. Tubing 1720
5. Carp. Löfcheri consilium DEI circa hominis creationem. ad
Gen 1. 26. 1697 rec. Witteb 1704.
6. Christo. Matth. Maffius de prima et benedictione et lege divina:
creatio et multiplicatio ad Gen 1. 28. Tubing 1742.
7. Pocock de hexamero Mosici opere die septimo absoluto, huiusque
sanctificatione ad Gen 11. 2. Tubing 1742.
8. Jo. Herm. Bennerus de tentatione in Paradiso Gies 1745
9. Christo. Timoth. Sidalins de primo primorum hominum peccato
Helust. 1743
10. Andr. Hellmannus de duplici respectu primorum hominum ad
Gen 11. 7. 21. Gotterb. 1744.
11. Jac. Mich. Fencklinus de Adamo, e sola illa arbore adepturo cognos-
cionem boni et mali ad Gen. 11. 22. Götting 1743.
12. Jo. Guil. Kick de Cherubim Paradisi ad Gen 11. 24. Witteb 1720.
13. Carp. Jac. Ruth de fide matris patientium in virum se.
houam ad Gen 14. 1. Erl 1740.
14. Jof. Fridr. Zittl unus Extractus qui una Gradualia ubi
est scriptura Glau boni et mali non est. Lantou. Id. 1749.
ad Gen 11. 1. Jan. 1749.
15. Nicol. Pancius de colloquio Caini Witteb 1694.
16. Jo. Christo. Orellobius de signo Caini ad Gen 11. 15. L.
1711
17. Jo. Egyprianus de propagando evangelio ad Gen 14. 26. Lips 1749.

18. Nicol. Guil. Schröderus de prima cultus publici divini institutione.
Narp. 1745.
19. Aug. Pfeifferus de Henoch ad Gen. 11. 22. 23. 24. Wittenb. 1670
20. J. Henr. a Seelen examen hypothesis de divinis aenigmatibus
Rost. 1725
21. J. Rud. Pfander de sensu verborum Gen. 11. 5. coll. 18. 21.
Tubing. 1719
22. Herrn. Jac. Lapis de poenitentia DEO adferata ad Gen. 11. 6.
Griphiswald. 1747.
23. Georg. Christl. Pöschel von einem einigen Pöschel von dem Pöschel
zu Pöschel und der Daniel in den Pöschel Pöschel Pöschel der,
gelangt in den. Land. 1742.
24. Nath. Hillerus de antiquissima gigantum gente eorumque
sedibus ad Gen. XIV. 6. Tubing. 1707.
25. J. Val. Megnager de Abrahamo peregrinante cum femine
sua. Gen. 1714.
26. Georg. Friedr. Nienke de tribus viris Abrahamo appa-
rentibus ad Gen. XVIII. 1. Rost. 1707. Duplex. 1711.
27. J. Rud. Kresling de divinis Abrahami hospitibus ad Gen.
XVIII. 1. 2. 3. Lips. 1740.
28. J. Saubertus de statua falsis et Loti ex Sodoma
egressu. Helms. 1660.
29. Christ. Friedr. Bauer de Domini ad Abrahamum juramento
ad Gen. XXII. 16. Luc. 1. 54. 55. 69-75 et Hebr. 11. 19.
Wittenb. 1746.
30. J. Henr. a Seelen de Abrahamo et Jacobo Patriarchis
viduis ad Gen. XXIII. 1-19. XXXV. 19. 20. Land. 1711.
31. Aug. Pfeifferus de Theraphim fidei Libani ad Gen. XXXI.
Wittenb. 1663.
32. Theod. Christ. Lichtenhalms de gloria Angeli pederis cum Jacobo
collocantis ad Gen. XXXII. 24. 25. et Gen. XII. 4. Regiom. 1744.

ad Gen. XLV, 2. 3. 4. Lips 1744.

35. Ger. Heinr. Jöcher de scriptis cum Pharaos opera Josephi ad veram
ecclesiam perductis fuerit. Lub. 1712.

36. Aug. Petelius de scriptis Josephi divinatoris ad Gen. XLV, 5. Ferg. 1725

37. Georg. Dau. Kypke de integritate Cap. XLVI Gen. contra Schuckfordi
Hal. 1714

38. Christo. Henr. Zeibichius de sepultura in terra sancta a Josepho ac
Josepho patriarchis moribundis expetita ad Gen. XLVIII, 29. 30. 31.
XLIX, 29. 30. 31. 32. L, 5. 24. 25. Hebr. XI, 21. 22. Willeb 1744.

39. Jo. Christi. Einigh de manu dextra honoratione ad Gen. XLVIII, 14.
Lips 1707

40. Hart. Friedr. Zacharias de ritibus scholasticis Judaeorum ad Gen.
XLIX, 10. Hilos 1745

41. Theod. Kofalus de Naphthalitide patria Apostolorum ad Gen. XL
Al. Brem. 1724.

42. Jo. Friedr. Trischii notae in Josephi Torelli animadversiones
in Exodi librum et LXX. graecam interpretationem. Lips 1746

43. Friedr. Wich. Krafft de pietate obsequium qua diles domos
diuitibus effluuio aedificasse Israelitis ad Exod. II, 20. 21. Gen
1714

44. Christo. Aug. Heumannus de Pseudothaumaturgis Pharaonis 1744
rec. Jeni. 1745

45. Bernh. von Linden spissus sanguinem ad Exod. XII, 15. 16.
Region 1713

46. Jo. Telemann Scheck de altellis facris et molais Mar
1743

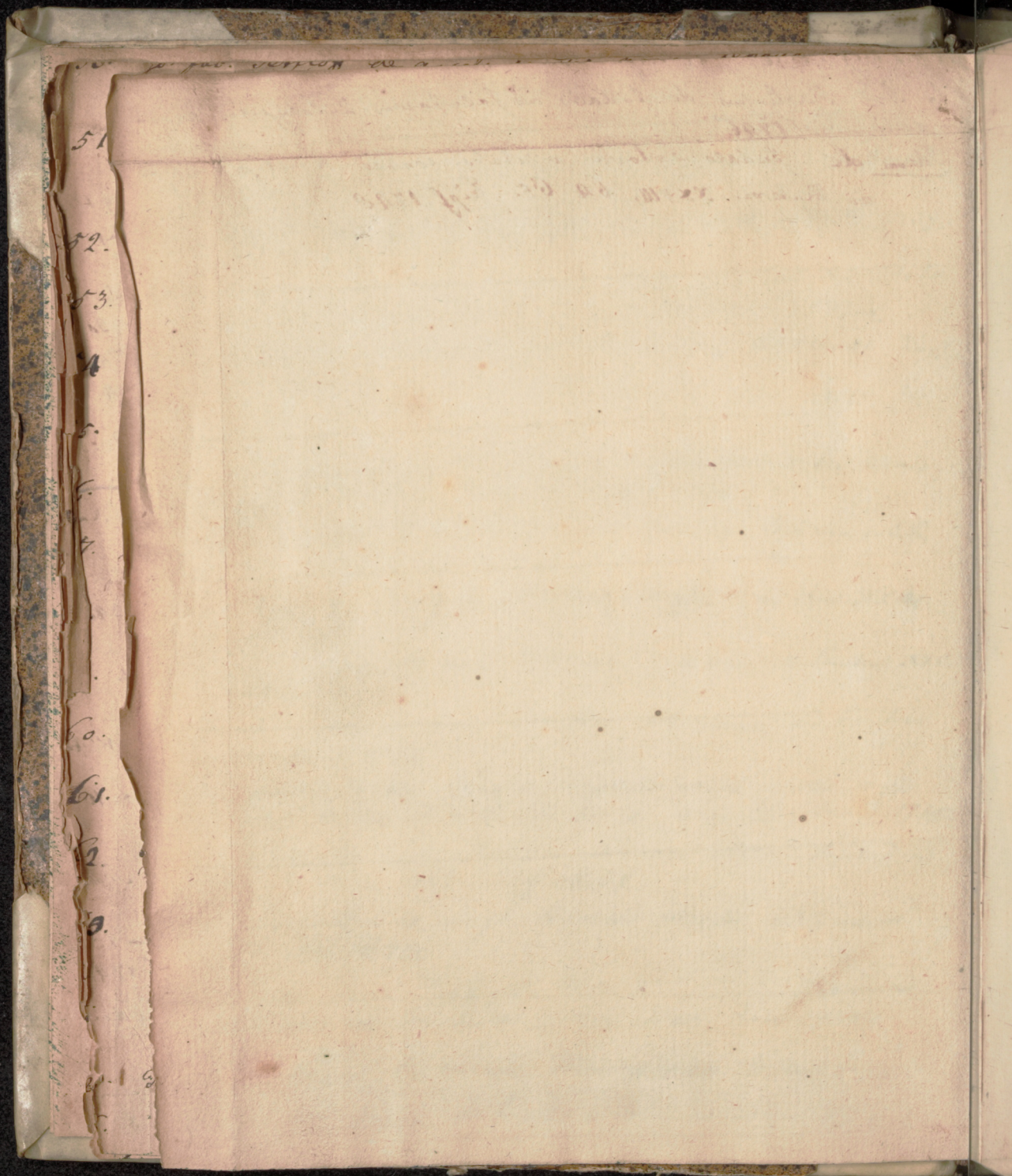
47. Christo. Henr. Zeibichius de mysterio carnis asae in nocte
paphatis prima comendata ad Exod. XII, 8. 9. Willeb 1744

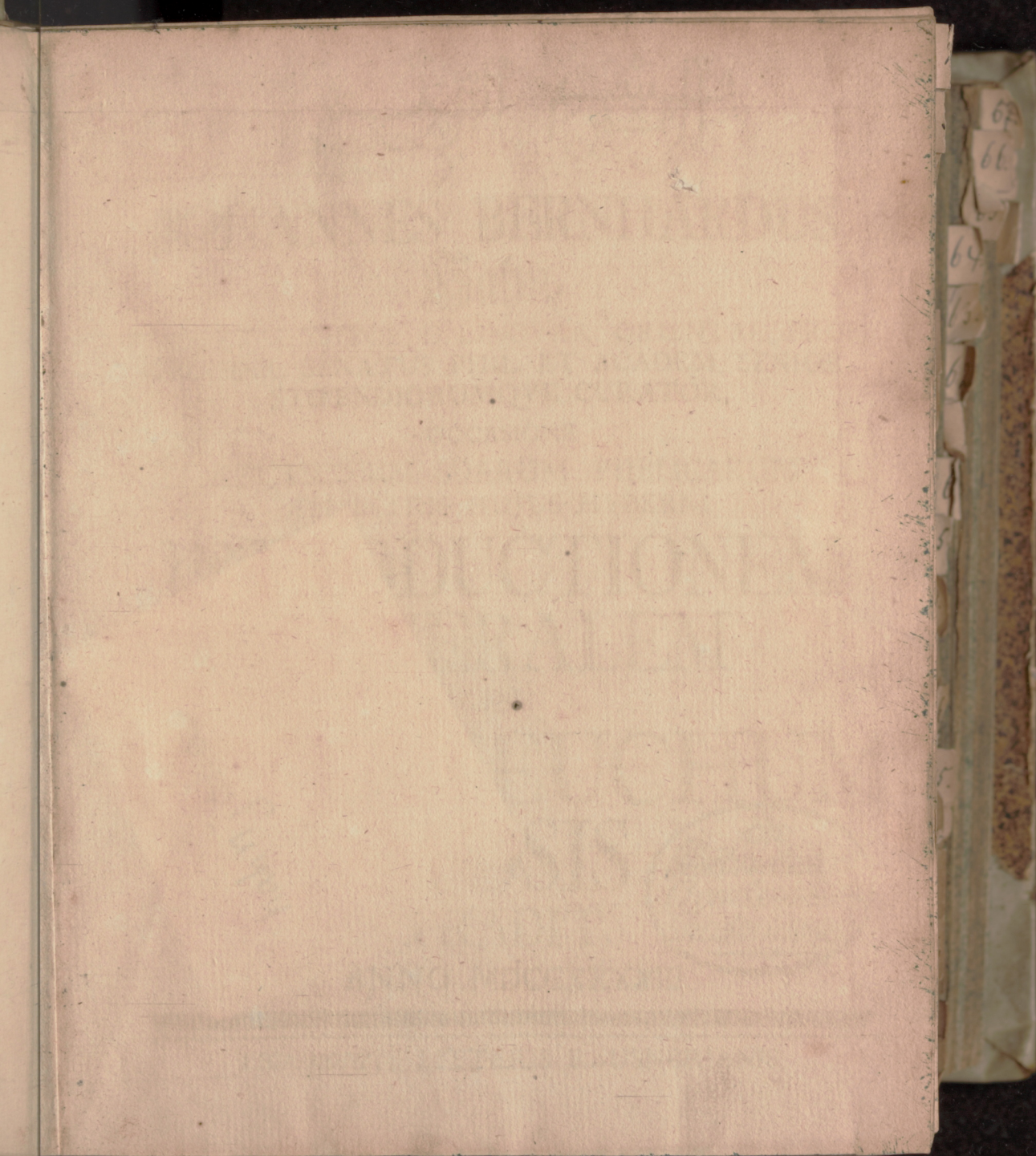
48. Christi. Henr. Brömel de angelo exterminatore ad Exod.
XII, 24. et II. LXXVIII, 49. Jen 1685.

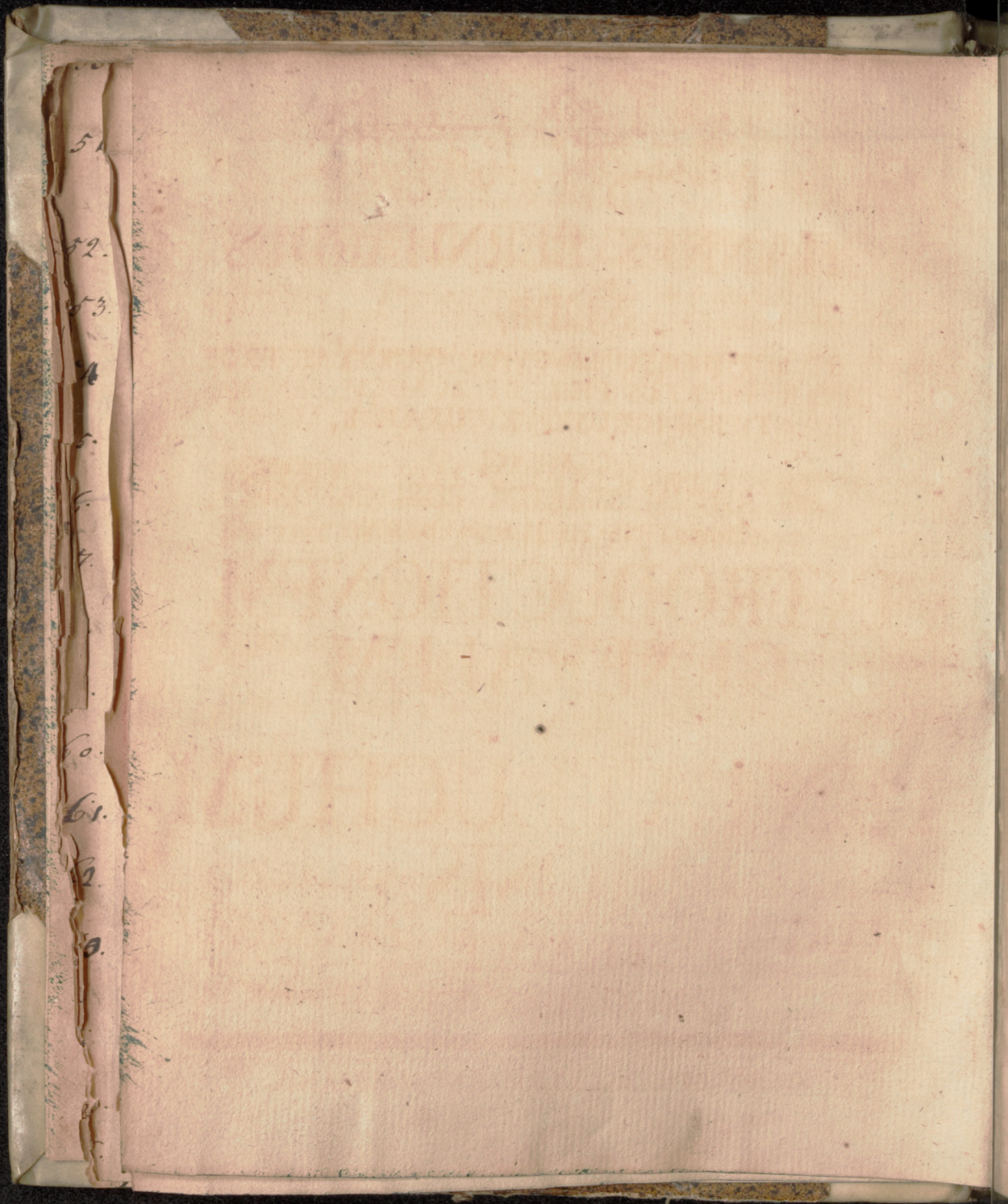
49. Christi. Salmans de transitu Israelitarum per mare rubrum
Ged. 1802

- XXIII, ao. 21. 22. Gryphiswald. 1732.
51. Josias Hens. Epistius de candelabri profana admirabili structura ejusdemque positi in sancto. pag. Exod. XXV, 31-40 et Num. VIII, 2-4. Jen 1708.
52. Georg. Adolph. Ackneras de מִצְרַיִם תִּיָּב-מֵי־חַיִּים אֶתְנָחָדֶזֶר ad Exod. XXXVIII, 30. Lips 1745.
53. Casp. Nünemann de geminis Prim et Phumina ad Exod. XXVIII, 30. et de ubo Samariae obsesae. ad 2 Reg. IV, 25. Lips 1709.
54. Jo. a Harab. de oratione sacerdotum ad Exod. XXVIII, 41. Lips. Batav. 1692.
55. Jonas Wahlen. de Schirin ad Levit. XXII, 7. 2 Chron. XI, 15. pag. XIII, 21. XXIV, 14. Götting. 1744.
56. Joach. Lud. Tragshel de fundamento matrimonii inter coni. praeignos ad Levit. XVIII, 11. Rostoch. 1744.
57. Jo. Mich. Langius de nuptiis per jus naturae, divinum, caelest. afficuntur prohibitis. Helsof. 1709.
58. Andr. Boberg de manipulo primitiarum vestis ad Levit. XXII, 10. 1740.
59. Jo. Christ. Buckius de anno hebraeorum jubilaeo ad Levit. XXV. Wittenb. 1700.
60. Co. Bernh. Hahn de anni Jubilaeo Hebraeorum ad Levit. XXV. Wittenb. 1744.
61. Septus penitentialis ducatus magdeburgensis in volis ex Lev. XXVI, 29, 24 et 2 Cor. V. 10-11. propofiti. Magd. 1727.
62. Georg. Noebius de Corae, Sathais, Abirani et Ori de plebe ad inferos ad Num. XVI. Lips 1607.
63. Christ. Kortholtus de virga Aarons florida ad Numeros. XVII. Lil 1674.
64. Christ. Gottl. Friedr. Wolffius de libro recti et bellorum. ad Num. XXVI, 14. pag. X, 10. 2 Sam. I, 18. Lips 1742.
65. Franco Wockemus de mercede divinatoria Wittenb. 1727.
66. Christo. Sontagius de lignis Sittim ad Num. XXV, 1.

21. Aug. 1740.
69. Jo. Rud. Kierlingus de judaeis ad salutarem zelotypiam promo-
catis Lips 1746
60. Idem de judaeis explorari veritatis contra semetipsum teste
ad Deuterom. xxviii, 64 65. Lips 1748

32.

D. D. B. V.

DISSERTATIO INAUGVRALIS
SISTENS

GLORIAM ANGELI FOE-
DERIS, CVM IACOBO
COLLVCTANTIS,

EX GENES. XXXII. 24. sq. ET HOS. XII. 4. sq. ADSERTAM,
ET A DVBIIS ANONYMI ANGLI
VINDICATAM.

CVIVS PARTEM PRIOREM
EX DECRETO VENERANDI ORDINIS THEOLOGICI,
SVB PRAESIDIO

VIRI SVMMME REVERENDI AMPLISSIMI ATQVE EXCELLENTISSIMI
DANIELIS SALTHENII,
S. THEOLOGIAE DOCTORIS ET PROFESSORIS ORDINARIJ,
PRO GRADV DOCTORIS IN THEOLOGIA

RITE CONSEQUENDO
A. D. VI. AVGVSTI A. R. S. cl^o 15° CC XLIII.
HORIS ANTE MERIDIEM VIII-XI. ET POST MERID. II-VI.

PLACIDO ERVDITORVM EXAMINI SVBICIT
THEOD. CHRIST. LILIENTHAL,
S. THEOL. PROF. EXTRAORD. DESIGN.

REGIOMONTI, TYPIS REVSNERIANIS,

§. I.

acrarum litterarum interpreti nil prius nihilque antiquius esse debet, quam vt genuinum S. Scripturae sensum, sepositis omnibus praeconceptarum opinionum praeiudiciis, ex ipso textu eruat. Hoc, vt vbiuis, ita inprimis obseruandum est in explicandis V. T. oraculis, iisque ad Christum adplicandis. Licet enim Christus totius S. S. sit nucleus, *de quo quippe Moses scripsit*, Ioh. V. 46. *omnesque Prophetae testati sunt*, Act. X. 43. Nescio tamen, an bene et gloriae Christi, et Christianae religionis causae consulant, qui omnia fere V. T. dicta promiscue, et obtorto quasi collo, ad Christum referunt. Ingenium interpretis loquuntur eiusmodi interpretationes, satis quidem piae, sed minus accuratae; sed ne quidem aedificationi inferuiunt: quum porismata ex spurio verborum sensu deducta, omnem fere amittant efficaciam. Potius veritates coelestes eius hostibus ludibrio exponunt, eosque iuducunt, vt de illis quoque dubitent dictis, quae extra omnem controuersiam Christum respiciunt. Quemadmodum vero nulla regula tam utilis est, quae non multiplicem subinde patiatur abusum; ita vsu quoque venit, vt plurimi, non dicam S. S. interpretes, sed *βιβλιομάχες* hoc praetextu incrustauerint profanam intentionem suam, praestantissima quaeuis V. T. de Salvatore oracula ita torquendi atque peruertendi, vt nihil cum Christo commune habere videantur. His merito annumerandus est ANONYMVS quidam ANGLVS, qui peculiari scripto, *Londini A. 1732.8.* euulgato, probare contendit,

A

tendit,

33.
66.
32.
64.
38.
39.
45.
48.
49.
55.
44.
47.
48.
49.
50.

tendit, Angelum illum, Iacobi Patriarchae colluctatorem; Emissarium fuisse Esau, ad pugnam cum Iacobo ablegatum. Titulus libelli est: *The Honour of Christ vindicated: or a Hue and Cry after the Bully, who assaulted Iacob in his Solitude* (*). Non tamen nouam prorsus et hactenus inauditam proponit opinionem Auctor: praelusit enim ei *δια δυο Φηλας και εν Φηλας* notissimus ille HERMANVS VON DER HARDT, qui in Chronologia a tempore Diluuii ad A. 609, quae inserta legitur *historiae regni Babylonici* (**), eandem defendit sententiam, confutatus ideo a Cel. CHRISTIAN. BENED. MICHAELIS (***) et IOH. HENR. A SEELEN (****). Vti vero hic sententiam suam nuda tantummodo proponit; ita Auctor ille anonymus non solum obiectiones, quae contra sententiam suam formaripossunt, diluere satagit, sed omnia simul, summo studio, ex circumstantiis textus colligit argumenta, quae hypothese suae vlllo modo patrocinari videntur. Nec omni plane specie destituta sunt, quae in medium profert. Hinc praesenti dissertatione eadem paulo curatius examinare, operae praetium iudicavi: maxime quum illi, qui hactenus Auctoris sententiam sub incudem vocarunt Viri Celeberrimi (†), plurima adhuc eiusdem argumenta intacta reliquerint, ipsumque libellum, rarum quippe et in Anglia prohibitum (††), non perlustraerint, ea vnice, quae recensio eius in *Bibliotheca Britannica* inuenienda exhibet, strictim et breuiter refellentes.

(*) Recensetur schediasma hoc in *Bibliotheca Britannica* Tom. I. Part. I. Artic. 5. p. 78. sq. nec non in *Nouis Litterar. Lipsensibus* A. 1734. p. 67.

(**) Pag. 49. Verba sunt sequentia: *Foedus apud Gadarenos init Iacob cum Labane, Auranensi. Esauus conciliatus cum Iacobo*

in Peraca, post luctam cum Esau nuncio ad pugnam ablegato. Eadem verba leguntur quoque T. I. Comm. in Hiobum p. 84, vbi tota Historia haec regni Babylonici inserta est.

(***) In Commentatione Apologetica, qua falso asserta origo linguae Ebraeae ex graeca conuellit Hal. 728. 8. et quidem Cap. I. p. 33. sq.

(****) In Meditationibus Exegeticis Part. 2. p. 293. sq. peculiari Obseruatione, quae inscribitur: Vindiciae oraculi Mosaiici Gen. XXXII. 25. de Viro, quocum Iacobus est colluctatus, contra nouam Pseudeseueiav, qua per Virum istum Esau nuncius, ad pugnam ablegatus, intelligitur.

(†) Nimirum LAVRENT. HAGEMANNVS in notis ad THOM. TENNISONII Comment. de apparitionibus Dei in V. et N. T. Symbolicis Hannov. 740. p. 62. sq. CHRIST. EBERH. WEISMANNVS in Quaestionibus quibusdam selectioribus Tub. 734. editis quaest. 2da p. 10. sq. et SALOM. DEYLINGIUS in Obseruationibus Miscellaneis Lips. 736. 4. euulgatis, Exerc. XIV. p. 818. sq.

(††) Vid. Catalogum praestantissimae bibliothecae PETRI MER-
TIER, anno superiori publicatum Tom. II. p. 8.

§. II.

Equidem Auctor noster omnem nauat operam, quo lectori zelum suum pro gloria Christi persuadear: quemadmodum et consensum cum orthodoxa fide, in articulo fundamentali de SS. Trinitate, vbiuis fere iactat. Verum non obscure Arianismum suum prodit. Non solum enim Cap. I. pag. 3. conqueritur, Theologos luctae huic Iacobi cum angelo notiones superstruere monstrosas, et gloria Summi Numinis prorsus indignas; sed grauitur quoque Cap. V. pag. 20. seq. accusat IUSTINVM MARTYREM, quod licet Filium Patri *ὁμοούσιον* haud crediderit, illum tamen vocauerit *aliu Deum*, vnde colligit, illum a Polytheismo vix absoluendum esse: quam Polytheismi notam Theologis quoque recentioribus haud obscure inurit, eosque ob terminos, quibus

trinitatem personarum in vnica Dei essentia, exprimere solent, ridet (*). *This is sufficient, inquit p. 22. to make the Readers sensible, what Opinion our Martyr had of IESVS Christ, whom he makes no scruple ore rotundo to call another God, than the Maker of all Things. A very proper Man indeed, to convert a Jew to the Christian Religion, or to defend the Vnity of God against those, who were for Polytheism! Ob, strange! that this Father should speak so negligently of the second Person of the holy Trinity, without any Guard, Saluo, or Modification, even when he was surrounded by a vast number of Idolaters. Our present Divines do certainly take a better Method; for though they can never, in the least, be suspected to admit more than One God, yet to prevent the Cavil of the Heretiks and Unbelievers, they never speak of the sacred Persons of the Trinity, but immediately they proclaim'em as loud as they can, to be but One God; Trinity in Vnity, Vnity in Trinity. Certe tot in tota tractatione animi profani, petulantis et a reuerentia verbo Diuino debita prorsus alieni inueniuntur indicia, vt mirandum sit, quomodo Cel. CHRIST. AVGVST. HEVMANNVS excusare potuerit Auctorem nostrum (**).*

(*) Communis haec vox est omnium fere Antitrinitariorum. Sic v.g. FRIDR. WILH. STOSSIVS, in libello rarissimo sed pestilentissimo: *Concordia rationis et fidei*, Amstelod. vel potius in Germania 1692. edito Cap. 12. p. 112. sq. quaestiones de trinitate et loquutiones Theologicas inutiles vocat, spinosas et contradictorias, imo scholasticas quae nullum fundamentum in sacro Codice habent, rationi repugnant, multitudinem Deorum inferunt, religionemque Christianam reddunt spinosam et Iudaeis et reliquis infidelibus inaccessibilem. Consentit ARTH. BVRY, in *Latitudinario Orthodoxo* Londini 1697. typis exscripto Part. 2. Cap.

Cap. I. p. 55. sq. Inprimis vero huc spectat auctor Soci-
nianus libelli 1684. 8. euulgati, sub titulo: *Duae Consideratio-
nes vocum, terminorum et phrasium, quae in doctrina Trinita-
tis a Theologis usurpantur, et qua ratione lis circa doctrinam de
Trinitate mitigari possit ac debeat.* Hic enim, (Iohannem
Preussium esse putat VOGTIVS in *Catal. Libr. rarior.* p. 206.)
non solum in praefatione dicit: *humana vocabula & personas
introducitas in Theologiam obstitisse veritati; sed p. 3. primari-
am hanc circa terminos Theologorum obseruandam esse
censet cautionem: ut vsui illorum diserta accedat admonitio,
non esse eos omnino, vel vulgarem in modum, vel philosophica prorsus
ratione accipiendos, cum ad Deum et res diuinas accommodan-
tur.* Id enim nisi fiat, partim monstrosae opiniones ingenerari
vulgo per eos possunt, partim contradictiones facile neeti insolubi-
les. Imo addit p. 4. Certe si philosophice omnino accipiantur ter-
mini illi, colligitur facile et *τρεῖς ὁντος*, tres essentiae, triplex qua-
druplexue in una Deitate intellectus, et alia plura, quae referre
puer. Sunt quoque, qui Patres Concilii Nicaeni Tri-
theismi reos agunt, quos refellit CLAR. PETR. ZORNIVS in *Diff.
de varia fortuna vocis quωδὲς*, in *Opusculis Sacris* T. I. p. 71. sq.
inuenienda, Sect. tertia. Quam necessarij vero olim fuerint
tales termini, abunde docet IOH. CALVINVS *Lib. I. Institut.
Christ. Relig.* Cap. 13. §. 4.: vnde simul patebit, illos non sine
vsu adhuc retineri.

(**) in *Diff. de Reluctatione Dei aduersus Iacobum*, recusa in *Dis-
sertationum Sylloge*, Tom. I. Part. I. vbip. 148. dicit: *Iure enim
credere mihi videor, Anonymum illum non esse sacri Codicis con-
temptorem; sed cum aliorum interpretationes verisimilitudine carere
cognosceret, quaesivisse meliorem.* Longe aliter de illo iudicat
auctor recensitionis Bibliothecae Britannicae: *On ne doit pas
tout a fait juger de cet écrit par le titre. A quelques endroits
pres, on le stile ne semblent pas repondre à la gravité du sujet, on
ne trouvera rien dans le gros des expressions, et du tout, qui puisse
choquer des gens raisonnables.*

§. III.

Sequentem vero Auctor tractationis adhibet methodum, ut initio diuersas aliorum, de lucta Iacobi, recenscat atque examinet interpretationes, deinde suam stabiliat sententiam, et tandem ad obiectiones respondeat, quas sibi formari posse praeuidet. Et quidem Cap. II. ostendit, luctam hanc nec in somnio phantasiae Iacobi obiectam fuisse; siue id fuerit mere naturale, ubi ab incubo delusus cum aduersario luctari crediderit, siue supernaturale et diuinum: nec in visione nocturna eidem accidisse (*). Recte enim monet, consequentem Iacobi claudicationem minime explicari posse, nisi vera et realis praecesserit lucta. Deinde Cap. III. eorum refellit sententiam, qui allegorice illam interpretantur, quasi Iacobus in feruenti oratione, non nisi fide et supplicationibus cum Deo luctatus fuerit (**). Praeterquam enim, quod ne sic quidem claudicatio Iacobi explicari queat; absurdum hoc inde consequi ostendit, ipsum Deum preces fudisse ad Iacobum, quum expresse dicatur: *luctatus est quidam cum Iacobo*, non Iacobus cum illo (***). Imo nullum tunc verba ista angeli: *dimitte me, nam ascendit aurora*, sensum agnoscere autumat; quum semper, non solum noctu, sed et interdiu orandum sit. Nos et hic Auctoris subscribimus sententiae, modo preces et supplicationes non plane excludantur. Luctam enim hanc non externam tantum, sed internam quoque fuisse, in qua Iacobi tentata est fides, ex collatione loci paralleli Hof. XII. abunde patet. Sed longe debiliora sunt Auctoris argumenta, quibus Cap. IV. euincere vult, colluctatorem Iacobi Angelum minime dicendum esse, siue

siue malum, siue bonum. Illam sententiam amico cui-
dam tribuit, quem tamen paucos habiturum esse putat
affectas (****); hanc vero FLAVII IOSEPHI (†) verbis pro-
ponit: quem meram narrasse fabulam, exinde manife-
stum esse censet, quod 1) Moses luctatorem illum non
angelum dicat, sed virum: 2) nusquam in sacro codice
Iacobus a colluctatore fata sua futura explorasse legatur:
3) vox מלאך proprie non significet *angelo diuino re-*
luctantem: 4) Iosephus nequaquam scire hoc potuerit,
quod ipse Iacobus ignorauit, nimirum quis et qualis
fuerit antagonista. Inde colligit 5), Iosephum historiam
hanc, pro more suo, accommodasse gentilium consuetu-
dini, qui in relationibus suis, genium in scenam produ-
cere solent, heroibus fata sua praedicentem. Sed ut
dixi, rationes hae parum persuadent. Nimirum I.)
non obstat, quod colluctator Iacobi dicatur איש *Vir*:
quum angeli quoque Act. I. 10. *ἀνδρες* vocentur. Qua-
lis vero hic fuerit איש ex praedicatis dispiciendum est,
unde patet, illum fuisse Angelum Foederis, licet ipsum
Angeli nomen in loco Geneseos non inueniatur. II.)
Omnino Iacobus a luctatore futura fata sua explorauit.
Fecit enim hoc, dum benedictionem expeteret, quae, ut
ex infra dicendis elucescet, praedictio erat eorum, quae
homini, et in spiritualibus et in temporalibus, olim ob-
uentura essent: hancque reapse impetrauit. III.) Li-
cet versio vocis מלאך apud Iosephum accurata non
sit; non tamen adeo procul abest a vero sensu, si per
ἄγγελον θεῶν ipse Deus intelligatur. IV.) Quemadmo-
dum ipse Iacobus, ut in sequentibus euincam, probe
cognitum habuit, colluctatorem suum fuisse angelum
diuinum

diuinum, et quidem increatum; ita mirum non est, Iosephum, quamuis post 1800. demum annos, idem didicisse ex perpetua traditione rei tam memorabilis, cuius memoriam adhucdum Iudaei abstinentia a neruo coxendicis recolunt. Tandem V.) non obstat gentilismus in aliis Iosephi locis obuius: quum enim ille vnicus non sit, qui antagonistam Iacobi *angelum diuinum* dicat; sane nec in gratiam gentilium hoc finxisse credendus est. Caeterum concedimus Auctori, angelum creatum hic intelligendum non esse, quod ex circumstantiis textus prolixè demonstrari posset, si integram loci huius vexatissimi conscribere vellemus exegetin (††).

(*) Hanc sententiam defendunt, THEODORETVS *Quaest. in Genes. quaest. 91. Opp. T. I. p. 28. sq.* MAIMONIDES in *Morè Nebuchim Part. 2. Cap. 42. p. 309.* IOH. SMITHVS de *Prophetia et Prophetis Cap. 5. §. 3.* in IOH. CLERICI *Comm. in Prophet. p. XIII.* BALTH. BECKER in *de betoverde Weereld. Lib. II. Cap. II. §. 10. p. 69.* MATTH. TYNDAL, in *the Christianity as old as the Creation Cap. 13. p. 230.* Pluribus vero eam conuellit IEREM. FRIDERICI in *Diff. Angelus Redemptor Patriarchae Iacobi Colluctator Lips. 729. Sect. I. §. 10. sq.*

(**) Auctor hic nominat IOH. TRAPP, in *Clavis to the Bible or a new Comment. upon the Pentateuch.*

(***) Patet hinc, quid de illa statuendum sit sententia, quae adeo aridet Cel. CHR. AVG. HEVMANNO, vt in *Diff. de relictione Dei aduersus Iacobum T. I. Syllog. Diff. P. I. p. 148.* asserere nullus dubitet: ac vebementer credo, si mea interpretatio Anglo illi cognita fuisset, qui eodem, quo ego, anno *Dissertationem de lucta Iacobi* edidit, in *Bibliothecae Britannicae Tomo primo p. 78. sq.* recensitam, eum suam ipsum damnaturum fuisse huius historiae interpretationem. Veram enim luctam hanc fuisse, quae se inuicem complexi conati sint prosternere, cum THOMA AQUINATE, RUPERTO TVITIENSI, ALPHONSO TOSTATO et NICOL.

LYRANO

LYRANO negat; violentam potius, amicam tamen fuisse autumat retentionem, qua Iacobus virum illum abire volentem ad se retraxerit, quo diutius eius conuersatione et benedictione frueretur. *Sed errant*, inquit I. c. p. 151. sq. non solum emphaetiae illi, verum etiam piaec mentis interpretes, cum hic sibi repraesentant luctantem cum Iacobo DEVM. Non inquam luctatur hic Deus cum Iacobo, sed ei reluctatur, ab eo-
 que suppliciter licet rogatus, ut maneat utque ipsi benedicat, discedere eiusque amplexibus se extorquere conatur. Verum enimvero, non interpretes sibi repraesentant luctantem cum Iacobo DEVM, sed ipse textus sacer hoc innuit, v. 24.

(****) Consentiant tamen praeter ORIGENEM *περί ἀρχῶν* Lib. III. Cap. 2. fol. CXLIII. D. et HIERONYMVM in Eph. VI. 12. Opp. T. IX. p. 192, Iudaeorum nonnulli, ut refert IO. CHRIST. WAGENSEILVS in *Sota* p. 480. Conf. et *Bibl. Brem. Clas. I.* p. 788. sq. ac IOH. MEYERI *Diff. de non comedendo neruo coxendicis* p. 6. sq.

(†) Hic Lib. I. *Antiq. Iudaic.* Cap. 20. §. 2. p. 57. edit. SIG. HAVERCAMPI, *historiam sequentem in modum narrat*: Ταῦτα συνθεῖς διὰ πάσης τῆς ἡμέρας, νυκτὸς ἐπιγενομένης ἐκίνει τὰς σὺν αὐτῷ. Καὶ χεῖμαρρόν τινα Ἰακώβχον λεγόμενον διαβεβηκότων, Ἰακώβος ὑπολελειμμένος, Φανιάσματι συνιυχὼν διεπάλαιεν, ἐκείνῃ προ-κατάρχοντος τῆς μάχης· ἐκράτει τε τὸ Φανιάσματος, ὃ δὴ καὶ Φωνῇ χρῆται καὶ λόγοις πρὸς αὐτὸν, χαίρειν τε πρὸς τοῖς γεγεννημένοις παραινῶν, καὶ μὴ μικρῶν κρατεῖν ὑπολαμβάνειν, ἀλλὰ θείον ἄγγελον νενικηκέναι, καὶ σημεῖον ἡγεῖσθαι τῆτο μεγαλῶν ἀγαθῶν ἐσόμενον, καὶ τὸ μὴδέποτε τὸ γένος ἐκλείψειν αὐτῶ, μηδε ὑπέρεσθαι ἀνθρώπων τινὰ τῆς ἰσχύος ἔσεσθαι τῆς ἐκείνῃ. Ἐκέλευσέ τε καλεῖσθαι αὐτὸν Ἰσραήλον· σημαίνει δὲ τῆτο κατὰ τὴν Εβραίων γλώτταν, τὸν ἀντιστάτην ἀγγέλου θείου. Ταῦτα μέντοι προὔλεγεν, Ἰακώβος δευτέρως αἰσθόμενος γὰρ ἄγγελον εἶναι Θεῶν, τίνα μοῖραν ἔχει σημαίνειν παρεκάλει, καὶ τὸ μὲν Φανιάσμα ταῦτ' ἐπὶ, ἀφανὲς γίνεσθαι. Ἡδεῖς δὲ τῆτοις Ἰακώβος, Φανηλὸν ὀνομάζει τὸν τόπον· σημαίνει δὲ Θεῶν πρόσωπον. Καὶ γενομένης διὰ τὴν μάχην ἀλγίματός αὐτῷ περὶ τὸ νεῦρον τὸ πλατὺ αὐτοῦ· τε ἀπείχετο τῆς τέτς βρώσεως, καὶ δὲ ἐκείνην ἔδδ' ἡμῖν ἔστιν ἐδωδμον.

B

His

His ita per totum diem dispositis, sub noctem suorum agmen movebat. Cumque torrentem quendam Iabacchum nomine transissent: Iacobus pone relictus in spectrum incidit, et cum eo luctatur, certamen primum incunte: fitque superior spectro, quod voce simul et verbis ad ipsum vitur, iisque quae acciderant laetari submonens, neque ut aduersus exigua se praestualuisse crederet, sed angelum diuinum vicisse; atque hoc ipsum reputaret magnae felicitatis esse praesagium, genusque eius nunquam desitutum esse, neque mortalium quenquam ipso viribus validiorem fore. Quin et praecepit, ut se posthac Israelum vocaret: quod Hebraica lingua significat angelo diuino reluctantem. Haec sane praedixit, poscente id ipsum Iacobo: nam cum sensisset angelum esse Dei, rogabat, ut ostenderet quid sibi in fatis esset. His dictis, spectrum euauit. Ista laeto animo accipiens Iacobus, locum Phannelum nominat: id significat Dei faciem. Cumque ei inter luctandum exortus esset dolor in lato neruo, cum ipse illius esu abstinuit, tum nobis illo propter eum vesci non licet. Praeter Iosephum, alii quoque Iudaei colluctatorem Iacobi angelum creatum dicunt, et quidem Esaui tutelarem, quos citat IEREM. FRIDERICI, in Diss. de Deo Patriarchae Iacobi colluctatore Lips. 729. Sect. I. §. 3. Iacobi vero tutelarem illum fuisse censent Pontificii, indeque ἀγγελολατρίαν probare contendunt. Conf. FRIDERICI l. c. §. 4. et AVGVST. PFEIFFERI *Dubia vexata ad h. l.* Consentientem habent ex Patribus AVGVSTINVM Lib. XVI. de ciuitate Dei Cap. 39. Opp. Tom. V. p. 316. et Lib. III. contra Maxim. Cap. 26. Opp. Tom. VI. p. 432. nec non DIONYSIVM AREOPAGITAM qui in Libro de coelesti hierarchia Cap. 4. Opp. p. 54. omnes Dei apparitiones ante Christi aduentum, per angelos creatos factas esse, putat. Caeterum omnes fere Sociniani et Arminiani, angelum in genere, et quidem creatum fuisse, statuunt, v. g. GEORG. ENIEDINVS in *Explicat. locorum V. et N. T.* p. 36. LVC. MELLIER. ARTEMONIVS (i. e. SAM. CRELLIVS) in initio Euangelii Iohannis restituito P. I. p. 85. HVGO GROTIVS ad h. l. Critic. Sac. T. I. p. 765. edit. Amstelod. SIMON. EPISCOPIVS in *Instit. Theol. Lib. IV. Sect. 2. Cap. 4.*

Cap. 4. Tom. I. Opp. p. 284. PHIL. LIMBORGIVS in *Theol. Christian. Lib. V. Cap. 10. §. 5. p. 452.* IOH. CLERICVS ad h. l. et ad Gen. XLVIII. 16. *Comment. in Genes. p. 248. sq. 338.* Nec dissentiunt ex nostratibus THEOD. HACKSPANIVS in *Not. Philol. P. 2. ad Hof. XII. 5. p. 959.* et de *Cabbala Iudaic. p. 397.* et qui primo loco nominandus erat, GEORG. CALIXTVS, in *lucubrat. ad quorundam V. T. librorum intelligentiam facientibus Helmst. 665. p. 168.* ac in quaestione, num Filius Dei secundum suam personam, patribus sub veteri pacto apparuerit? Aduersarios ideo nactus DORSCHAEVM, SCHARFEIVM, ROEBERVUM, WELLERVUM et inprimis ABR. CALOVIVM in *harmonia Calixtino haeretica de Christo. §. 13. sq. p. 949. sq. et §. 42. p. 985.*

(††) Otia hic nobis fecerunt IO. GEORG. DORSCHAEVS, in *Sylloge Vindiciarum et Animaduersionum ad Roberti Bellarmini factas allegationes ex Exodi Cap. 1. 2. 3. 4. Part. 2. p. 159. sq. Diff. IX. de Incommunicabilitate admirandi et singularissimi nominis יהוה* et IER. FRIDERICI *Diff. cit. Sect. II. §. 3. sq. vt alios taceam.* Argumenta, quibus euincitur, personam hic intelligendam esse Diuinam, pro fundamento habent canonem illum hermeneuticum: *Talia sunt subiecta, qualia permittuntur esse a suis praedicatis.* Nimirum tribuuntur collectatori Iacobi 1) nomina diuina יהוה אלהים & inprimis יהוה 2) opera diuina, nominis quippe mutatio emphatica, coll. 1 Reg. XVIII. 31. 2 Reg. XVII. 34. et benedictio: 3) cultus diuinus, dum Iacobus non solum benedictionem eius expetierit, sed eius quoque gratiam fletu et supplicationibus implorauerit. Accedit 4) Gen. XLVIII. 15. 16. expresse dici, qualis hic fuerit angelus, nimirum Deus, ante cuius conspectum indefinenter ambularunt patres Iacobi, Abraham et Iitzchak, Deus qui pauit Iacobum; is etiam fuit angelus, qui vindicauit illum ab omni malo, non solum corporali, sed etiam spiritali: quae praedicata in neminem nisi Deum quadrant. Sed de his in sequentibus passim plura dicentur.

§. IV.

Magis ad nos pertinent ista, quae Auctor Cap. V. tractat, ubi illorum impugnat sententiam, qui ipsum Christum in assumpta visibili forma, cum Iacobo colluctatum esse statuunt. Nimirum, λόγον quidem πολυμερῶς ἢ πολυτρόπως potentiam suam et gloriam in V. T. manifestasse, concedit; sed carnem vnquam, vel etiam aliud corpus aereum siue aethereum assumpsisse, antequam ex Maria Virgine nasceretur, negat. Hanc enim sententiam omnifundamento carentem pronunciat, audacem scripturaeque ac sanae rationi contrariam, quam primus omnium defenderit IUSTINVS MARTYR. Huius vero interpretationes, non sine maxima cautione legendas esse, putat, quum non solum quam plurimas post conuersionem suam adhuc retinuerit, et dogmatibus sacris immiscuerit notiones ethnicae, et Platonicae Philosophiae conformes; sed cum Arianis quoque Christum alium, et quidem inferiorem Deum vocare, quam Patrem, non dubitauerit. Rationes autem quibus inductus Auctor, Christum Iacobi fuisse colluctatorem, negat, sunt sequentes: 1) quia ille a Iacobo reuera victus dicitur, non ideo, quod omnes applicare vires noluerit; sed quod Iacobo amplius resistere nequiuert, vnde et Iacobum ita alloquitur: *principem te gessisti cum* מלחמה *et cum hominibus, et praenualuisti.* Quemadmodum vero hoc de Christo non nisi absurde dici, putat Auctor; ita 2) nullum in toto hoc negotio videt finem attributis DEI dignum, qui tamen in omnibus operibus suis suam semper intendit gloriam. Hic vero nihil aliud factum esse censet, nisi quod Iacobus nouum nomen reportaret, vna cum victoria: quae,

fi

si Christus antagonista eius statuatur, tantum absit, ut fidem atque spem auxilii Diuini in eo erigere potuerit; ut potius ad superbiam certissime incitauerit hominem, cui sola luctae manserit gloria, Christo interea personam scenicam ludente (*).

(*) Consentit IOH. CLERICVS, in *Comm. in Genesin* p. 248. *Parum*, inquit, reuerenter de Deo cogitant, qui tantillam ob rem, ut scilicet cum homine mortali veluti per ludum luctaretur, et ab eo vinci se simularer, eum humanam formam adsumpsisse censent. Nec si quidquam eiusmodi credidisset Paulus, usque adeo Filii DEI extulisset amorem in genus humanum, quo factum, ut semel ipsum exinanierit, formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, et habitu inuentus ut homo Phil. II. 7. cum saepe humani corporis phantasma, si nonnullis credimus, sine graui vlla causa induisset. Et tantum quidem abest, ut lucta hominis cum creatore, imo hominis victoris cum triumphato Deo, concoqui possit, ut vix Angelum ab homine victum feramus.

§. V.

In genere notamus Auctorum hic facere cum Socinianis, dum Christum in V. T. assumpta quadam forma humana apparuisse, negat. Sane, quod fundamento non careat haec sententia, ex Gen. XVI. 7. XVIII. 2. sq. XXII. 11. sq. Exod. III. 2-4. aliisque S. S. locis abunde patet: quae si hoc loco prolixius exponere vellem, non Dissertationem, sed integrum tractatum conscribere deberem. Sufficit, ipsum Saluatorem Ioh. VIII. 56. de apparitionibus suis in V. T. loqui, quando dicit: *ἀβραάμ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἡγαλλιάσατο ὅτι εἶδεν τὴν ἡμέραν τὴν ἐμὴν, καὶ εἶδε, καὶ ἐχάρη.* Vbi notandum, Christum, quum Iudaei hoc assertum de visione quadam corporali intellexerint, in qua Abrahamum reapse viderit Christus v. 57, illud minime negare; ostensa tantummodo ex praeexistentia sua ante Abrahamum

hamum rei possibilitate v. 58. Vidit vero diem Christi Abrahamus, dum eum in assumpta forma humana, qua futuram incarnationem suam praefiguravit, conspexit; quare etiam illum, qui sibi apparuit, Gen. XVIII. 25. *iudicem totius terrae* vocat, manifesto indicio, eum secundam esse Trinitatis personam. Si igitur fundamento destituta non est sententia haec, de filio Deo incarnationem suam in V. T. praefigurante (*); nescio, quare nec idem euenisse statuendum sit in hac cum Iacobo lucta, qua simul adumbravit, quale olim corpus assumere vellet, nimirum tale, quod defatigari posset, et quoad ipsas infirmitates, nostro simile esset. Hinc nec audax dici potest haec sententia, nec in beneficium incarnationis Christi iniuria, ut praeter CALIXTVM et HACKSPANIVM, putat CLERICVS: quum toto coelo differat assumptio humanae *naturae*, ab assumptione *corporis parastatici*, licet per hanc praefigurata sit (**). Quod vero S. Scripturae et rationi aduersetur, demonstrari nequit. Certe nullum plane in contrarium adducit locum Auctor noster, quem admodum nec sanae rationis principiis eam contradicere, ostendit. Posito vero, modum quo Christus in V. T. corpus ad tempus adsumferit, a nobis tam distincte explicari non posse: numne ideo hoc rationi contrarium dicendum est, quod ratio declarare nequit? Sane tunc omnia mysteria, quae rationis aciem excedunt, et ipsa Filii Dei incarnatio, contra rationem essent. Porius, quum Filii Dei *ἐνσάρκωσαν* se credere, fateatur Auctor; eo ipso assumptionis quoque corporis cuiusdam temporarii possibilitatem concedere debet. Nam qui potest maius, potest etiam minus. Qui constantem assumere potest naturam humanam, ei nec impossibile est, etiam ad tempus corpus formamque assumere humanam (***).

(*) Loca

(*) Loca Patrum aliorumque, qui idem statunt, vid. apud GEORG. EYLLVM, in *defens. fidei Nicenae Sect. I. Cap. I. p. 7. sq.* adde ABR. CALOVII *Biblia illustr. ad h. l. Tom. I. p. 298.* SAL. BEYLINGII *Observ. Miscell. p. 827.* LAVR. HAGEMANNI, *Not. ad THOM. TENNISONII Comment. de apparitionibus Dei in V. et N. T. symbolicis p. 29.*

(**) Nam, (vt verbis utar IER. FRIDERICI in *Diff. de Angelo redemptore Patriarchae Iacobi collectatore Lips. 729. Sect. 2. §. 5.*) differunt, apparitio hypostatica per assumptionem coniunctam cum idiomatum diuinorum communicatione, et illa quae non habet communicationem idiomatum. Differt porro vnio insolubilis a dissolubili. Differt tandem apparitio, quae toti humano generi quam maxime erat salutaris, ab ea, quae in nonnullorum tantum salutem facta est. Et ultimo loco differunt assumptio intra personam, et ad personam. Haec vnio illius corporis, in quo Filius DEI Patriarchis apparuit, fuit absque communicatione idiomatum, dissolubilis, in nonnullorum tantum gratiam ac salutem cessit, ad personam; adeoque Paulus manifestationem Filii DEI per natiuitatem ex Maria sese exferentem, recte et suo quidem iure, tanquam pereximium et nunquam satis depraedicandum intensissimi amoris Iesu Christi erga totum humanum genus collaudat atque extollit specimen, cum multis praerogatiuis superet apparitionem Patribus olim gratiose factam.

(***) Sufficit ostendisse, talem apparitionem Filii Dei in assumpta humana forma, impossibilem non esse. Qualis vero praecise fuerit vnio, scire parum interest. Nec ferit nos illud GEORG. CALIXTI argumentum, in quaestione, num Filius Dei secundum suam personam patribus sub veteri pacto apparuerit? §. 28. propositum, quasi ex eiusmodi vnione, consequuta fuisset *νοῦν καὶ ἰδιότητα*. Nam differt vnio hypostatica ab vnione parastatica. Certe, quando Filius DEI in V. T. apparuit, non assumpsit proprie naturam humanam; sed corpus tantum humanum, cuius vim immediate determinauit in operando. Conferri merentur quae de tali vnione, reali quidem, sed parastatica differit *Cel. ISRAEL. THEOPH. CANTZIVS, in Iurisprudencia Cinitatis Dei p. 90. primae editionis 1731. editae* §. VI.

§. VI.

Teste SAL. DEYLINGIO (*) communis hodiernorum in Anglia Vnitariorum sententia est, IUSTINVM MARTYREM primum fuisse, qui λόγος ante mundum conditum praeexistentiam ac diuinitatem docuerit. Sunt tamen inter ipsos Anglos, qui Iustinum Filii cum Patre ὁμοσέταν negasse autumant (**). His sese associat Auctor noster, dum Iustino sententias Arianas tribuit, quo iure quauē iniuria, dispiciendum iam erit. Iustinum quoque suos habere naeuos, facile largior. Concedi etiam potest, illum Philosophiae Platonicae nimium amatorem fuisse. Verum, quod in articulo fundamentalī de S. S. Trinitate, doctrinae Christianae notiones immiscuerit ethnicae et Platonicae, minime euinci potest (***). Omnia potius eiusdem loca ab Auctore excitata, satis orthodoxe explicari possunt (†), imo debent: quum ex aliis eius locis abunde pateat, illum veram Filii Dei diuinitatem eiusque cum Patre ὁμοσέταν statuisse (††). Aequitas enim postulat, vt loca obscuriora ex clarioribus explicemus. Caeterum condonandum est Iustino, si vel maxime, cum Iudaeo pluralitatem personarum in Diuinitate negante, disputans, non tam accurate mentem suam exposuerit. Ante certamina enim cum Arianis securius loquuti sunt Patres.

(*) *Observat. Sacr. Part. I. p. 218.*

(**) V. G. SAM. CLARCKIVS, in *the Scripture Doctrin of the Trinity* p. 63. 114. sq. 157. 170. 182. sq. 246. sq. 266. 277. 280. sq. 323. 370. sq. 374. 416. sq. et GVILIELM. WHISTONVS, in *Primitive Christianity reviv'd Vol. IV.* quod continet *an Account of the Faith of the two first Centuries.* p. 82. sq. 93. sq. 120. sq. 164. sq. 182. sq. 214. 233. sq. Consentiant DIONYS. PETAVIVS, *Lib. I. de Trinit. Cap. 3. p. 20.*

et Cap. 4. p. 24. Tom. II. Dogmat. Theol. et CHRISTOPH. SANDIVS in nucleo Histor. Eccles. p. 21. et 76. sq. Vindican Iustinum CHRIST. NIFANIVS, in Iustino veritatis Evangelicae teste et Confessore, Cap. 3. assert. 3. p. 135. sq. ac reliqui Scriptores, excitati a THOM. ITTIGIO, in Select. Capit. H. E. Sect. II. p. 205.

(***) Post DAN. ZWICKERYM, SOVVERAINIVS, in libro, le Platonisme dévoilé, Coloniae vel potius Londini 1700. 8. edito, inprimis Part. I. Cap. 5. 7. et 9. defendit, doctrinam de S. S. Trinitate vnice ex doctrina Platonis deriuandam esse, quam postea Gnostici et Valentiniani in ecclesiam introduxerint. Sed hanc sententiam refellunt P. BALTVS, S. I. dans la defense des S. Peres accusez de Platonisme, Paris. 1711. 4. IOH. GEORG. NEWMANNVS, Diss. de Trinitate Platonismi vere et falso suspecta, Witteb. 1708. et ZACH. GRAPIVS, in Theologia recens controuersa, T. I. p. 105. sq. Vid. Venerandi Parentis Theologische Bibliothec. P. I. p. 230.

(†) Notandum enim est, Iustinum in omnibus istis locis, vbi Patrem vocat creatorem omnium, minime negare, Filium esse creatorem; sed distinctionis gratia ita loqui, quo pluralitatem personarum contra Iudaeum euincere queat. Ita interpretanda sunt verba in Dialogo cum Tryphone Iudaeo Opp. p. 274. sq. Μωσῆς ὁ μακάριος καὶ πιστὸς θεράπων θεοῦ, μνησθὲν ὅτι ὁ εὐθεὶς τῷ Ἀβραάμ πρὸς τὴν δευτέραν τῇ Μαμβρῇ θεός, σὺν τοῖς ἅμα αὐτῷ ἐπὶ τὴν Σοδόμων καίσιν πεμφθεῖσι δύο ἀγγέλοις ὑπὸ ἄλλῃ, τὰ ἐν τοῖς ὑπερβαρύνουσιν αἰεὶ μένοντος, καὶ ὁδεῖν ὁφθέντος, καὶ ἐμνηστῆσαντος δι' αὐτοῦ ποιεῖν τῶν ὅλων καὶ πάντων νοούμεν. Moses, beatus et fidelis minister DEI, indicat visum esse ab Abrahamo ad saltum Mambræ DEVM, cum eis qui secum fuerunt, duobus angelis, ad iudicium Sodomitarum missis ab ALIO, qui in supercoelestibus semper manet, et a nemine visus, neque cum quopiam per seipsum colloquutus est; quem FABRICATOREM ET PARENTEM RERVM CVNCTARVM nouimus. Quem admodum vero ipse Christus Ioh. XIV. 16. ἄλλον παρακλητὸν alium Paracletum se missurum esse, promittit; ita nihil aliud hisce verbis indigitare vult Iustinus, quam Personam

sonam quandam Deitatis apparuisse Abrahamo ad saltum Mambre, quae non quidem essentialiter; sed personaliter diuersa esset ab alio quodam; non alio Deo, sed alia ὑπόστασις, quae caeterum idem est ille Deus, ac Pater, de quo affirmat, quod nunquam apparuerit. Hanc veram fuisse ecclesiae primaevae sententiam, ex iis, quae ad locum Exod. III. monet THEODORETUS in *Quaest. in Exodum, Quaest. 5. Opp. T. I. p. 35. patet.* Vniuersus ille locus, inquit, demonstrat, Deum esse, qui apparuit. Vocauit autem illum angelum, ut cognoscamus, quod is qui visus est, non est Deus Pater, (cuius enim angelus esset Pater?) sed vnigenitus Filius: qui magni consilii est Angelus. Quemadmodum autem angeli nomen posuit, non quidem volens ministrorum quempiam innuere, sed PERSONAM VNIGENITI demonstrare. Imo ipse Iustinus negat, se credere alium Deum, praeter conditorem coeli et terrae, loc. cit. p. 227. ἔτε ἔσται πρὸς ἄλλος Θεός, ὃν Τρυφῶν, ἔτε ἦν ὁ πρὸς αἰῶνος, πλὴν τὰ ποιῶντος καὶ διατάξαντος τὸ δε πᾶν. Neque unquam alius erit, o Trypho, neque a condito seculo fuit, praeter eum, qui fecit et disposuit vniuersitatem istam. Quod vero vocabulo ὑπόστασις vsus non sit Iustinus, eo minus mirandum est, quum nondum eius tempore, sed longe postea demum ab ecclesia in hoc articulo vsurpatum fuerit: adeo ut potius argumentum sit, *Quaestiones illas CXLVI. ad Orthodoxos, et Expositionem fidei de recta Confessione*, Iustini opera non esse, quia voces ὑπόστασις, πρὸς ὡπον, τρέλας, μόνως in illis occurrunt. Haec quae diximus eo maius fortiantur robur, si perpendamus, Iustinum in verbis allegatis respondere ad prouocationem Tryphonis, scire volentis, vbi alter Deus praeter opificem vniuersi, promulgatus esset a spiritu prophetico. Vnde simul patet non aliter explicanda esse verba loc. cit. p. 276. vbi dicit Iustinus: Περὶ ὧν πεῖσαι ὑμᾶς, ὅτι ἔστος ὁ τῶν Ἀβραάμ, καὶ τῶν Ἰακώβ, καὶ τῶν Μωσῆ ὡφθαί λεγόμενος καὶ γεγραμμένος Θεός, ἕτερός ἐστι τῶν πάντων ποιῶντος Θεός, ἀριθμῶ λέγω, ἀλλὰ καὶ γνώμη. Persuadere vobis conabor, istum qui Abraae et Iacobo et Mosae apparuit, Deusque esse dictus et scriptus

Scriptus est, *ALIVM* ab eo esse, qui cuncta creavit, Deo: *NV-
MERO* dico, non animi conceptione. Non enim dicere vult,
Filium, Deum esse numero diuersum, sed personam numero
diuersam. Quando vero p. 280. Filium vocat ὑπε-
ρτα τῶ τῶν ὄλων πατρὶ rerum uniuersarum Patri admini-
strum: missionem filii intelligit, ob quam angelus vocatur,
quae tamen, vt ex infra dicendis patebit, nullam subordina-
tionem inuoluit. Quantum vero ad locum Iustini in lau-
dato cum Tryphone dialogo p. 283. quem praeter Aucto-
rem nostrum, etiam vrget SANDVS; in illo contra Trypho-
nem καὶ ἄνθρωπον disputat Iustinus, ostenditque, con-
cessa licet aduersarii sententia, in visione scilicet Mosi facta,
alium fuisse angelum, alium Deum, quam tamen in conse-
quentibus refellit, tamen inde colligi non posse, Condito-
rem vniuersi, (ita semper vocat Patrem, praeter quem
nullam aliam personam diuinam credebant Iudaei,) illum
ipsum fuisse, qui ad Moysen dixit: ego sum Deus Abra-
hami, Deus Isaaci, et Deus Iacobi. Vt adeoque hisce verbis
potius diuinitatem Filii contra negantem Iudaeum adstruat,
simul vero demonstret, illum personam esse a Patre, quem
nunquam apparuisse dicit, diuersam. Patet hoc ex ipsis
Iustini verbis: εἰ καὶ τὸτο γεγονός τότε, inquit, ὦ φίλοι, ὡς καὶ
ἄγγελον καὶ Θεὸν ὁμῶς ἐν τῇ ὁπτασίᾳ τῇ τῷ Μωσῇ γενομένη ὑπάρ-
ξαι, ὡς καὶ ἀποδείξαι ὑμῖν διὰ τῶν προγεγραμμένων λόγων, ὅτι
ὁ ποιητὴς τῶν ὄλων ἔσται Θεὸς ὁ τῷ Μωσῇ εἰπὼν εἶναι Θεὸν
Ἀβραάμ, καὶ Θεὸν Ἰσαάκ, καὶ Θεὸν Ἰακώβ, ἀλλ' ὁ ἀποδείχθεις
ὑμῖν ὡφθαί τῷ Ἀβραάμ, καὶ τῷ Ἰακώβ, τῇ τῷ ποιῆτῃ τῶν ὄλων
φείσεται ὑπερβῶν, καὶ ἐν τῇ κρίσει τῶν Σοδόμων τῇ βαλῇ αὐτὸν ὁμοίως
ὑπερβήσας ὥστε καὶ, ὡς Φαίε, ἔχη, ὅτι δύο ἦσαν, καὶ ἄγγελος
καὶ Θεός, ὃ τὸν ποιητὴν τῶν ὄλων καὶ πάρερα καταλιπόντα τὰ ὑπὲρ
ἕραν ἅπαντα, ἐν ὀλίγῳ γῆς μορίῳ πεφάνθαι; πᾶς ὅστις ἐν
καὶ μικρὸν νῦν ἔχων, πολυμήσει εἰπεῖν. Esto, tamen si hoc iam
factum sit, o amici, ut et angelus et Deus simul in visione Mosae
oblata fuerint, pro eo atque demonstratum vobis est per verba su-
pra scripta: tamen non conditor vniuersitatis huius Deus is fuerit,

qui Mosae dixit, se Deum esse Abrahae, et Deum Isaaci, et Deum Iacobi; sed ille, qui ut ostensum vobis est, apparuerit Abrahamo et Iacobo, quique factoris rerum omnium voluntati ministraret, et in iudicio Sodomorum consilio et voluntati ejus itidem ministraverit: adeo, ut quamvis sic, uti affirmatis, res habeat, duos scilicet fuisse, angelum et Deum; nemo tamen cui vel minimum mentis sit, auctorem et parentem universi supercoelestia omnia reliquisse, et in pusilla terrae parte sese exhibuisse, dicere sit ausurus. Non sane dicit Iustinus, Filium Dei relictis supercoelestibus in exiguo terrae spatio extitisse; sed hoc saltem innuere vult: Patrem nunquam praesentiam suam in visibili specie manifestare, Filium vero, licet caeteroquin in supercoelestibus cum Patre dominetur, salua omnipraesentia sua, alicubi in terra peculiariter praesentem esse posse. Hoc adhuc clarius liquet ex verbis Iustini l. c. p. 356. sq. quae etiam allegantur ab auctore. ἵκανῶς εἰρησθαι μοι ὑπολαμβάνω, ὅτι ὅταν μὲς ὁ Θεὸς λέγῃ· ἀνέβη ὁ Θεὸς ἀπὸ Αβραάμ· ἢ, ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωσῆν, καὶ κατέβη Κύριος τὸν πύργον ἰδεῖν ὃν ὠκοδόμησαν οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων ἢ ὅτε, ἐκλείσεν ὁ Θεὸς τὴν κιβωτὸν Νῶε ἐξωθεν, μὴ ἡγείσθαι ἀντὶ τὸν ἀγεννήτην Θεὸν κατὰ βεβηκέναι ἢ ἀναβεβηκέναι ποτέν· ὁ γὰρ ἀρρήτος πάληρ καὶ Κύριος τῶν πατρῶν, ὅτε ποιᾷ, ὅτε περιπατεῖ, ὅτε καθεύδει, ὅτε ἀνίσταται, ἀλλ' ἐν τῇ αὐτῇ χώρᾳ ὅπως πότε μένει, ὅξυ ὁρῶν, καὶ ὅξυ ἀκούων, καὶ ὁφθαλμοῖς, καὶ ὡσὶν, ἀλλὰ δυνάμει ἀλεῖν καὶ πάντα, ἐφορᾷ, καὶ πάντα γινώσκει, καὶ ὅδεῖς ἡμῶν λέληθεν αὐτόν· ὅτε κινούμενος ὁ τοσῶτε ἀχώρητος, καὶ τῷ κόσμῳ ὅλῳ, ὅς γε ἦν καὶ πρὶν τὸν κόσμον γενέσθαι· πῶς ἂν ἐν ἑτοῖς ἢ λαλήσει πρὸς τινά, ἢ ὁφείη τινί, ἢ ἐν ἐλαχίστῳ μέρει γῆς φανεῖν; Satis a me explicatum esse existimo, quando Deus meus dicit: ascendit Deus ab Abrahamo; aut loquutus est Dominus ad Moysen; et, descendit Dominus ad videndum turrin, quam extruxerant filii hominum: aut quando, clausit Deus arcam Noe forinsecus: non debere vos putare, ipsum ingenitum Deum vel ascendisse, vel descendisse quopiam; nam ineffabilis ille Pater et Dominus universitatis huius, non venit in locum aliquem, neque dormit, neque surgit,

surgit, sed in regione sua, quaecunque ea tandem est, manet, acutum cernens, et acutum audiens; non oculis certo quidem nec auribus, verum virtute infinita ille inspectat, et omnia noscit, neque nostram quisquam illum laet; neque mobilis est, neque loco ullo, atque adeo neque mundo uniuerso comprehensibilis, ut qui ante existit, quam mundus est conditus. Quoniam igitur modo ille vel alloquatur aliquem, vel conspiciatur ulli, vel in minima terrae parte appareat? Negat hic Iustinus contra Anthropomorphitas Iudaeos, Deum inuisibilem vnquam videri posse. Si igitur in Scriptura passim dicatur, Deum ascendisse, descendisse etc. ibi non intelligendum esse Patrem, de quo quippe nullibi dicatur quod missus fuerit; sed illam Deitatis personam, quae in S. Scriptura angelus vocatur, et ad tempus corpus visibile assumpsit. Sequitur nunc locus Iustini omnium vexatissimus. p. 357. ὅτε ἐν Αβραάμ, ὅτε Ἰσαάκ, ὅτε Ἰακώβ, ὅτε ἄλλος ἀνθρώπων εἶδε τὸν πατέρα καὶ ἄρρητον Κύριον τῶν πάντων ἀπλῶς, καὶ αὐτὸς τῷ Χριστῷ. ἀλλ' ἐκείνον τὸν κατὰ θεὸν τὴν ἐκείνης καὶ Θεὸν οὕτως ὡς αὐτὸς, καὶ ἄγγελον ἐκ τῶν ὑπηρετῶν τῇ γνώμῃ αὐτοῦ. ὃν καὶ ἄνθρωπον γεννηθῆναι διὰ τῆς παρθένης βεβηλῆσαι. ὅς καὶ πῦρ πᾶσι γέγονε τῇ πρὸς Μωσέα ὁμιλίᾳ τῇ ἀπὸ τῆς βάτης. ἐπεὶ εἰ μὴ ἔγωγε νοήσωμεν τὰς γραφάς, συμβῆσαι τὸν πατέρα καὶ Κύριον τῶν ὅλων μὴ γεγενῆσθαι τότε ἐν τοῖς ἑβραίοις, ὅτε διὰ Μωσέως λέλεκται, καὶ Κύριος ἐβρεξεν ἐπὶ Σόδομα πῦρ καὶ θεῖον παρὰ Κυρίου ἐκ τῶν ἑβραίων. Itaque neque Abraham, neque Isaac, neque Jacob, neque hominum alius quisquam Patrem et ineffabilem Dominum rerum omnino uniuersarum, et ipsius Christi, vidit; sed illum ipsum, qui iuxta consilium eius et voluntatem et Deus est filius ipsius, et angelus, ex eo, quod sententiae illius est administer; et qui de voluntate eiusdem, homo ex virgine natus est, qui etiam aliquando ignis fuit, in suo cum Mose et rubo colloquio. Quod nisi ad hunc modum sacras intellexerimus literas, eo res enadet, ut Pater et Dominus uniuersorum tum in coelis non fuerit, cum per Mosen dictum est: et Dominus pluit super Sodomam ignem et sulphur, a Domino de coelis. Hunc Iustini locum maximopere vrgere solent Ariani, similiter

ac illum IGNATI in *Epist. ad Smyrn. Cap. I.* apud COTELERIVM in *P. P. Apost. Tom. II. p. 34.* ubi Christum dicit: ἀληθῶς ὄντα ἐκ γένους Δαβὶδ κατὰ σάρκα, υἱὸν Θεοῦ κατὰ θελήματα καὶ δύναμιν Θεοῦ. Vere existentem de genere Davidis secundum carnem, filium Dei secundum voluntatem et potentiam Dei. Sed consequentia non valet: Pater volens genuit filium, ergo potuit non gignere. Nam Pater etiam id volens facit, quod ob suam essentiam non potest non facere. Sic et ab aeterno volens genuit filium, ita tamen, ut aliter velle nequiverit. Quum igitur Filius ob aeternam suam generationem Deus sit, voluntate quidem Patris Deus est, interim et absolute necessario Deus est. Voluntas enim Patris hic non excludit necessitatem naturae. Iam olim vero Ariani dilemmate hoc usi sunt contra orthodoxos, quod proponit AVGVSTINVS contra *Serm. Arian. Cap. I. Opp. Tom. VI. p. 454.* Interrogant, inquit, utrum Pater Filium volens an nolens genuerit; ut si responsum fuerit, quod volens genuerit, dicant, prior est ergo voluntas Patris: quod autem nolens genuerit, quis potest dicere? Merito autem retorquet argumentum idem AVGVSTINVS, loc. cit. dicens: Sed ut noverint, quam inania loquantur, etiam ipsi interrogandi sunt, utrum Deus Pater volens an nolens sit Deus. Non enim audebunt dicere nolle se esse Deum. Si ergo responderint, quod volens sit Deus, eo modo illis inferenda est vanitas sua, qua dici potest prior illi esse voluntas eius, quod dicitur stultius. Licet vero hac ratione orthodoxe satis dici possit, Filium voluntate Patris esse Deum, Iustinus tamen ne hoc quidem dicit. Verba enim ἀλλ' ἐκείνον τὸν κατὰ βελὴν τὴν ἐκείνου καὶ Θεὸν ὄντα υἱὸν αὐτοῦ, καὶ ἄγγελον quae ab Auctore nostro ita exprimuntur: but only him, who is by his Will a God, being his Son and a Messenger, ita potius vertenda sunt; sed illum ipsum, qui iuxta consilium eius et voluntatem et Deus est filius ipsius, et angelus, q. d. voluntas Patris fuit, Filium non solum Deum esse, id quod tanquam Filius suus semper fuit, sed illum legati quoque officium in se suscipere debere. Nam, quod Deus esset, absolute necessarium erat: is enim qui Filius Dei est, non potest

potest non esse ipse Deus. Quod vero idem qui Deus est, simul angelus esse debeat, hoc a voluntate Dei deriuandum est. Luculentius locum hunc Iustini illustrat DAN. VVATERLAND, in the *Vindication of Christ's Divinity*, Cantabr. 1720. p. 126. sq. et 491. sq. item in the *second Vindication of Christ's Divinity* Lond. 1722. p. 284. sq. De ultimo quem Auctor allegat Iustini loco, non opus est, ut plura adiciamus, quum ad ea, quae exinde obici possint, iam responsum sit in praecedentibus. Sic facile quoque Orthodoxya Iustini in locis a CLARCKIO et VVHISTONO excitatis, ostendi posset, nisi nimis prolixum foret. Vnicus sufficiat locus iste *Apol. I. p. 44.* unde etiam NIC. HIER. GVNDLINGVS, in *Observat. Hallens. Tom. II. Obs. 7. p. 101.* Arianismum Iustini probare voluit: ὁ δὲ υἱὸς ἐκείνῃ, inquit, ὁ μόνος λεγόμενος κυρίως υἱὸς, λόγος πρὸ τῶν ποιημάτων καὶ συνῶν καὶ γεννώμενος, ὅτε τὴν ἀρχὴν διαύσης πάντα ἐκίσσε καὶ ἐκίστησε. Porro filius eius, qui solus proprie dicitur Filius, Verbum, simul cum illo ante creaturas et existens et nascens, quoniam primitus per eum cuncta condidit et ornavit. Verba haec, tantum abest, ut vel vlla ratione faueant Arianis ut potius aperte agant de aeterna Filii Dei generatione: ideo enim dicit Iustinus, Filium ante mundum conditum cum patre et una extitisse, et natum esse. Idem enim qui ante creaturas una extitit cum Patre, h. e. ita, ut ne quidem cogitari possit existentia Patris absque Filii existentia; ille et ab aeterno genitus est. Hinc existentiae quoque Filii prius mentionem facit Iustinus, quam generationis, quod absurdum plane esset, si verbum γεννώμενος sensu Ariano intelligatur. Praeuidet GVIL. VVHISTONVS, ordinem hunc verborum sententia suae de Arianismo Iustini plane aduersari; hinc in hypothesi sua praesidium quaerit, qua Patres Antenicenos, licet Filium Dei reuera productum a Patre crediderint, eidem nihilo tamen minus existentiam tribuisse statuit aeternam, sed metaphysicam, qua ab aeterno extiterit in God his Father, ἐν δυνάμει, ὡς ἐν λόγῳ δύναμις, as ἐν δυνάμει ἐν καρδίᾳ Θεοῦ implanted in the

the Heart of God, as an Attribute, the σοφία and λόγος, the Wisdom and Reason of his Father, vt sententiam suam exponit in *Primitive Christianity reviv'd* Vol. IV. p. 128. Hanc inquam existentiam Metaphysicam intellexisse putat Iustinum, vnde l. c. p. 121. in eiusdem verba ita commentatur: *If this Words were nicely, and on purpose plac'd in this order, καὶ συνὼν ἃ γεννώμενος being with him, and begotten by him, they will imply, that what I call the Metaphysick Existence of the Son of God before his Generation: of which more presently, was not unknown to even Justin Martyr himself; tho' there being in him, I think, no more than this obscure Hint.* Sed nullo prorsus argumento euincere potest, vel Iustinum, vel vllum alium e Patribus, aeternam, quam defendunt, existentiam Filii cum Patre, ita sibi concepisse, vt ipse arbitratur: quum potius ex tot eorundem testimoniis contrarium pateat.

(†) Hoc prolixè probat, praeter CHRISTIAN. NIFANIVM, in *Iustino M. veritatis Euangelicae teste et Confessore* Cap. 3. *Affert. I.* p. 67. sq. DAN. VVATERLAND, in *his Vindication of Christ's Divinity* p. 36. sq. 151. sq. et in *his Second Vindication of Christ's Divinity* p. 130. sq. 164. sq. 263. sq.

§. VII.

Sed, vt ad argumenta Auctoris specialiora deueniamus, prima eius ratio cur filium Dei fuisse neget Iacobi colluctatorem est, quia hic victus dicitur a Iacobo Gen. XXXII. 29. Verum *primo*, num Iacobus reapse victor ex hac lucta discesserit, nondum adeo certum est, vt omni careret dubio. De angelo quidem dicitur v. 26. וַיֵּדֶן אֱלֹהִים לְיַעֲקֹב וַיִּבְרָא אֵלָיו אֱמָלָא וַיִּבְרָא לֵיהּ אֱמָלָא וַיִּבְרָא לֵיהּ אֱמָלָא *vidit se non praeualere ei.* Sed qui alteri praeualere nequit, ideo nondum ab eo vincitur, pari enim vi, pari fortuna inter se dimicare possunt duo aduersarii, ita vt neuter victor dicendus sit. Sed nec ipsa verba v. 29. כִּי שָׂרִית עִם־אֱלֹהִים *de victoria Iacobi testantur.* Vulgo

vulgo ita verti solent: *quia ut princeps te gessisti cum Deo et cum hominibus, et praeualuisti.* Sed monet CAMP. VI-TRINGA *Iun.* (*), non tam planam ac facilem esse versionem hanc, quam interpretationem Septuaginta viralem: *ὅτι ἐνίχυσας μετὰ Θεοῦ, καὶ μετὰ ἀνθρώπων δυνατός ἔσθι.* Quam etiam sequitur Vulgatus: *Quoniam si contra Deum fortis fuisti, quanto magis praeualebis contra homines.* Vnde patet, luctam hanc ita concipiendam esse. Fortiter luctabatur Iacobus cum Angelo, et principis instar se gerebat, indefesse perseuerando, donec tandem illucescente aurora discedere vellet Angelus; non ut victus, sed qui vires Iacobi amplius exercere noluit, tentationem hanc ita moderans, ut non nisi humana fuerit ac sufferri potuerit. 1 Cor. X. 13. Deinde, si vel maxime verba ita sumantur, quasi Iacobus praeualuerit Angelo, nescio quid absurdi inde consequatur? Praeualet, non tamen vi; sed lachrymis et supplicationibus *ἀγωνίζων ἐν ταῖς προσευχαῖς πρὸς τὸν Θεόν* Rom. XV. 30. Col. IV. 12. (**). Angelus abitum simulat: at ille, *non dimittam te,* inquit, *quam quum benedixeris mihi.* Tandem precibus Iacobi vinci se patitur Angelus, ut ipsi benediceret. Ita fideles, dum in feruenti oratione, promissiones diuinas firmissimatenent fide, Deo praeualere dicuntur, ut non possit non preces eorum exaudire Gen. XVIII. 17. sq. XIX. 21. 22. Exod. XXXII. 10. Matth. XV. 21. sq. Luc. XVIII. 1. sq. Quis vero diceret, fideles ideo Deo potentiores esse? Accedit tandem, quamuis concedatur, Iacobum in ipsa lucta corporali superasse Angelum, ne sic quidem Angelo, vel ipso Christo validiorem dicendum esse Patriarcham. Colluctator eius fuit Deus omnipotens:

D

tens: num ideo omnes quas potuit, applicuit vires? Hoc si voluisset, in nihilum statim redigere potuisset Iacobum. Hinc vel omnes vires suas applicare noluit; vel si maius, qui lucta hac Iacobi animum contra imminens periculum erigere et confirmare intendit, tale corpus parastaticum assumisse credendus est, quod si non minores, certe aequales tantum haberet vires, ac ipse Iacobus. Haec si concedantur, (concedi vero possunt, quum nil absurdum et contradictorium in se contineant): colluctator Iacobi in assumpto tali corpore, remegit omnino seriam, omnesque applicuit corporis huius vires; quae tamen non sufficebant, ad deiiciendum Iacobum. Sicque Iacobus praeualuisset, non proprie contra colluctatorem omnipotentem; sed contra corpus illud assumptum: quum alias, si Filius Dei corpus maiori vi praeditum assumere voluisset, facile vinci potuisset.

(*) *Diff. de lucta Iacobi cum Angelo Cap. I.* quae exstat *Biblioth. Brem. Clas. I. Fasc. VI. p. 784. sq.* Argumenta eius sunt: 1) Iacobum in hac lucta non cum hominibus; sed cum Deo luctatum esse: 2) Dici non posse, angelum respicere difficiles illos quos Iacobus cum fratre Esaü et Labane feliciter expediuerat casus; quia tunc inuerso ordinem rationem nominis exposuisset: 3) Nomen **ישראל** nihil dicere de victoria Iacobi aduersus homines: 4) Finem huius negotii fuisse confirmationem Patriarchae, contra metum fratris Esaui, quem adeoque non extimescendum esse Iacobo, angelus hisce verbis eidem exposuit: 5) Verba textus optime sic explicari posse: *multo magis praeualebis contra homines*, quum non solum **וְיָכֹחַ** futurum sit verbi **יָכַח**; sed particula **וְ** quoque inter plures alios significatus, per ergo verti queat, et orationem per gradationem intendat.

(**) In hisce locis, Paulus ad hanc ipsam Iacobi luctam alludere videtur, monente *Cel. CHRIST. AVG. HEYMANNO*, in *Diff. de*

de reluctatione Dei aduersus Iacobum Vid. *Sylog. Dissert. Tom. I. Part. I. pag. 149. sq.*

§. VIII.

Dubitat Auctor noster, num scopus huius negotii Filio Dei tam dignus fuerit, vt ideo formam humanam assumere decreuerit. In genere vero notamus: quamuis finem Dei proximum ubiuis accurate determinare velle, vbi S. Scripturam illum non declarat, temerarium videatur; vituperandum tamen non esse eorum studium, qui operum diuinorum fines, vbi latent, pia mente rimantur. Quum enim omnes vsus verum fines diuini dicendi sint; fieri potest, ut hac ratione scopus Dei, si non principalis et proximus, remotus certe inuestigari queat, maxime si circumstantiae negotii necessaria attentione perpendantur. Quod, si fecisset Auctor, longe alium luctae huius inuenisset scopum, quam solam noui nominis impositionem. Nimirum Iacobus vehementer timebat ab Esauo fratre, ne veniens caederet ipsum et matrem cum liberis, adeoque ipsum priuaret spe, quam ex promissione Diuina conceperat de numerosa posteritate ex semine ipsius nascenda Gen. XXXII. 9. sq. Ex hisce circumstantiis merito colligimus, Deum in subsequenti lucta, spem illam Iacobi erigere voluisse, eique confirmare promissionem suam, de prospero statu futurae eius posteritatis (*). Scopus hic sine dubio fuit Dei proximus; sed vnicus non fuit negotii tam singularis. Vix enim opus fuisset, vt ipse Filius Dei humanam assumeret formam, si nil nisi felicem congressus cum Esau exitum, symbolice Iacobo repraesentare voluit: quum idem multis modis fieri potuisset. Vt taceam, exiguum esse luctae, in qua Iacobus reuera cum aduersario in arenam

nam descendit, ac insequentis reconciliationis cum Esau analogiam. Quis igitur praeterea luctae scopus dicendus erit? Non errabimus, si cum Patribus primitivae ecclesiae dicamus, Filium Dei, ut in omnibus V. T. apparitionibus, ita in hac quoque, futuram suam ἐνσάρκωσιν praefigurare voluisse: et quidem non in gratiam vnici hominis; sed totius verae ecclesiae, quae tum temporis, si Isaacum excipias, in sola fere Iacobi familia quaerenda erat. Dubitabat nempe Iacobus, fratris Esau iram timens, an vnquam Messias ex progenie sua nasciturus esset. Sed ecce, ipse Messias hic sese conspiciendum praebet in forma humana, lumbum Patriarchae tangit, eique benedicit: manifesto indicio, se certissime promissionem illam adimplere velle, quam dederat ei Gen. XXVIII. 14. 15. *Benedicentur in te omnes familiae terrae, id est in semine tuo. Ecce autem ego sum tecum, ut seruem te quocunque iueris; et reducam te in hanc ipsam terram: non enim deferam te, usque dum perfecero, quae eloquutus sum tibi.* Sane qui humanam naturam ita nobilitare potuit, ut illam in suam ὑπόστασιν assumeret, eo nec assumptio corporis humani parastatici indigna dicenda est: maxime quia vniuersae ecclesiae per Iacobum nunc propagandae, cuius et sub veteri oeconomia curam gessit, intererat, ut de futura ipsius incarnatione certitudinem obtineret. Quum denique historiae sacrae V. T. dicente Paulo Rom. XV. 4. etiam εἰς τὴν ἡμετέραν διδασκαλίαν scriptae sint: nil obstat, quo minus, hoc quoque consilio Filium Dei oppugnasse Iacobum statuamus; ut peculiari exemplo ostenderet, veram ecclesiam in statu quidem tentationis cum Deo quasi luctari, in eiusmodi

di tamen tentationibus minime succumbere; sed fide tandem precibus et supplicationibus ad beatissimam visionem Dei eluctari (**). En tertium eundemque Deo dignissimum luctae huius scopum! Caeterum, quis crederet, Iacobum contra finem a Deo intentum, ad insolentem superbiam incitari potuisse hac lucta; licet vel maxime superior in illa extiterit? Superbus sibimetipso, et suis viribus omnia tribuit. Sed Iacobus victoriam suis viribus adscribere minime poterat; quum potius vel solo femoris tactu monitus esset, illum, cum quo luctabatur, esse Deum omnipotentem, qui si vellet, illico perdere ipsum posset. Hinc non nisi plorans et supplicans praeualuit Angelo. Nec aliam inde deducere potuit consequentiam, nisi quod adistente diuina gratia, quam in hac ipsa lucta expertus erat, non vero proprio robore, et in posterum omnes facile superare valeret difficultates. Haec vero fiducia, si animi elati esset indicium, certe et Paulus Apostolus superbus dicendus esset, dum dicit: πάντα ἰσχύει ἐν τῷ ἐνδυναμῶντί με Χριστῷ. Phil. IV. 13.

(*) Certe Populus Israeliticus, luctam hanc Iacobi, omni tempore pro bono omine, et futurae felicitatis suae praesagio habuit, vt ex loco parallelo Hoseae apparet. Adeo, vt propterea etiam liberationem suam a Gentibus, maxime a Christianis, (quos teste IOH. BVXTORFFIO, de Synag. Iudaic. Cap. I. p. 205. Idumaeos vocare solent,) per Messiam efficiendam, adhuc hodie expectent Iudaei. Conf. FRANC. FABRICII, fides Christiana Patriarcharum et Prophetarum, Diss. 3. de luctatione Iacobi p. 142.

(**) Quemadmodum enim Apostoli historias de memorabilibus V. T. personis, ita subinde explicant, vt simul Christum cum corpore suo mystico in iis delineatas esse, innuant;

ant; ita de hac quoque Iacobi lucta, illud Paulinum pronunciare licebit *ἀντά ἐστὶν ἀδυνατούμενα*: maxime quum per Iacobum eiusque posteros, in Scriptura passim vera ecclesia indigitetur. Sane omnes circumstantiae luctae huius, optime exprimunt statum tentationis, in quo saepissime exerceri solet ecclesia. Nimirum ecclesia inter timores hostium, quorum symbolum est Esauus, grauissimas sustinet luctas, quae non solum per Hebraismum luctationes Dei vocari possunt, Gen. XXX. 8. sed ideo quoque, quia subinde ipse Deus inimicus eiusdem esse videtur Ps. LXXVII. 7. sq. Quemadmodum vero hic, Angelus non omnes applicat vires; ita nec Deus 1 Cor. X. 13. Nox significat statum angustiae et tentationis; dies autem et aurora, refocillationem, Ps. XCVII. 11. Ies. XXI. 11. sq. Mich. VII. 8. Zach. XIV. 6. 7. Interim ecclesia firmissima fide apprehendit Deum, Exod. XXXII. 10. Cantic. III. 4: hinc vincit, Rom. VIII. 37. gratia diuina corroborante illam in infirmitatibus Gen. XLIX. 24. 2 Cor. XII. 9. sq. Hebr. XI. 34. Ne vero superbiat, vel propriis viribus victoriam acceptam referat; in multis adhuc rebus, quamdiu in via ad coelestem patriam versatur, quasi claudicat. Iac. III. 2. Ob constantiam tamen in lucta praestitam, nomen Israelis gerit, Gal. VI. 16. ac benedictionem impetrat, Eph. I. 3. Iac. I. 12. ideoque exultat in Domino, El. LXI. 10. Psalm. XL. 3. 4: et in hac vita iam quasi in speculo intuetur gloriam Domini, 2 Cor. III. 18. quem in altera vita videbit *πρόσωπον πρὸς πρόσωπον* Matth. XVIII. 10. 1 Cor. XIII. 12. 1 Ioh. III. 2. Conf. FRANC. FABRICIVM, *loc. cit.* ANDR. RIVETVM, ad *h. l.* Opp. Theol. Tom. I. p. 540. 10. HENR. HEIDEGGERVM, in *Histor. Patriarch. Tom. II. Exerc. XVII. p. 344. sq.* VVILHELM. MOMMAM, in *Oecon. Patriarch. Tom. I. Libr. I. Cap. 8. p. 83.* FRANC. BURMANNVM, ad *h. l.* in *den-Biblischen Wercken* p. 135. Equidem CAMP. VIERINGA, *Iun. in Bibl. Bremens. Class. II. Fasc. I. p. 27. sq.* in hac lucta quaerit imaginem passionis et gloriae Christi, de quo quippe Moses scripsit Luc. XXIV.

XXIV. 26. 27. Ita vt Iacobus fortiter pugnans, repraesentauerit Messiam Θεάνθρωπον, adiuuante diuina natura Deo satisfacientem; Angelus vero, laesam diuinitatem; luxatio denique coxendicis, passiones humanae Christi naturae. Sed vt recte monet FABRICIVS, *loc. cit. p. 140. sq.* tunc statuendum esset, typum hic luctasse cum antitypo, ipsumque Iacobi colluctatorem vtramque praefigurasse Christi naturam, humanam nempe, ob assumptum corpus, diuinam vero ob ipsam cum Iacobo luctam: quod tamen nemo facile dixerit.

§. IX.

Sed videamus, quibus argumentis, suam quam de colluctatore Iacobi fouet sententiam, exornare satagat Auctor noster. Initio quidem hominem illum fuisse, a reliquis mortalibus nulla prorsus ratione differentem, nisi quod fortassis statura vel robore excelluerit: inde manifestum esse putat, quod non solum expresse dicatur *ויר* Vir; sed a Iacobo quoque victus et quasi captiuus detentus fuerit, vtpote qui illum dimittere noluit, nisi sub conditione benedictionis, adeo vt luctator vix lachrymis et supplicationibus, abitu ab eo impetrare potuerit. In specie vero, illum vnum ex affeclis Esau fuisse, admodum probabile esse censet, qui ex studio in Dominum suum, vel sua sponte Iacobum noctu inuasit, vel quod verosimilius ipsi videtur, ab Esauo ad pugnam cum Iacobo faciendam, ablegatus fuerit. Hoc enim, non solum ex denominatione eius, qua ab Hosea מלאך *Nuncius* siue *Emissarius* vocatur; sed ex circumstantiis quoque historiae sacrae colligendum esse, arbitrat. Nimirum, Esauum nihil vnquam fecisse existimat, quod cum pietate in Parentes et fratrem pugnasset: quum non obstante matris fraude, ne quidem querelas ad illam emiserit. Matrimonium enim cum Chittaeis, non esse

esse inobedientiae ipsius documentum; sed potius prudentiae, qua extraneas ideo in matrimonium ducere maluerit, quod mulieres familiae suae fraudulentas esse et imperiosas, exemplo matris edoctus, sciret. Quod vero tantam in fratrem Iacobum conceperit iram, ut legitur Gen. XXVII. 43. vitio ipsi verti non posse autumat Auctor, quum Iacobus non solum sine omni data causa, et primogenituram et benedictionem ipsi praeriperit; sed praeterea Patrem Venerandum senem deceiverit. Nec ipsum Isaacum nesciuisse credit, propositum Esau de interficiendo fratre, quippe qui eidem potius datis quasi repressaliorum litteris, potestatem concesserit, fratrem inuadendi, ubicunque illum inueniret (*). Ex omnibus hisce circumstantiis concludit; Esauum, cui nunc prima sese offerebat opportunitas, aliquid tentandi contra Iacobum, qui timore et pudore perculsus, fuga salutem petierat, et per multos annos in regione longinqua delituerat; eam negligere noluisse, ideoque vnum ex robustis suis ablegasse, qui Iacobum remotis arbitris vel interficeret, vel saltem ad recantationem adigeret. Tandem, et occursum Esau cum quadringentis robustis, et frigidam nunciorum Iacobi exceptionem, et ipsum denique Iacobi timorem, sententiae suae patrocinari opinatur.

(*) Hoc paradoxon ut probet Auctor, supponit: constantem tum temporis apud omnes viguisse opinionem, quasi parentes de futura sorte liberorum suorum, libere disponere potuerint, adeo, ut Deum acerrimum eiusmodi benedictionis paternae exsequutorem crediderint; et quidem secundum litteralem verborum sensum, quantumvis vel maxime voluntati dicentis contrarium. Inde factum esse arbitratur, ut

vt Iacobus nihil non sibi licere putaret, fraudes, mendacia, imo nominis diuini abusum, quo parentis modo benedictionem impetraret; Esauus vero tam anxie et cum lachrymis eandem benedictionem exquireret, quam eidem ideo recusauerit Isaac, quod semel pronunciata in Iacobi gratiam benedictione, eam, utpote in coelo ratam habitam, irrevocabilem crediderit. Consentit in his cum Auctore nostro SAM. PARVISH, in libro cui titulus est: *an Inquiry into the Jewish ad Christian Revelation Londini 1739. 8.* edito; in quo multa ex sententia Indi cuiusdam proponit, sed parum solide refellit, contra reuelationem diuinam argumenta. Inprimis p. 105. sq. adeo fatales creditas fuisse, dicit, benedictiones Patriarcharum, ut ab ipsis parentibus, licet ex errore illas contulerint, retractari nequiverint. Ita enim de benedictione Iacobo data loquitur: *We find that when Esau indeed came, and by his Coming, Isaac was convinced of the Imposition, he was thrown into a terrible Consternation, and what would he have given, for a Power of resuming the Grant? which ought, I think, according to Reason, to have been void, as being unjustly gain'd, contrary to the Knowledge and Design of their Parent. But the fatal Words had passed the Patriarch's Lips, and the Sentence became as irreversibile, as the Decree of the immutable God.* Sed redeamus ad Auctoris nostri argumentationem. Isaacum scilicet, quum ob execrabilem Iacobi fraudem, (quam ideo non sine emphasi voce מרמה indigitauerit,) iustissimo horrore perfunderetur; ne dilecto filio omnem denegaret satisfactionem, omnique eum priuaret solatio, Esauo potestatem dedisse dicit, pro re nata, offensue vel desensue agendi contra fratrem: simili plane ratione, qua Esther, VIII. 8. sq. Iudaeis concedebatur, ut, quum scriptura, quae rescripta fuerat nomine regis, et obsignata annulo regis, non esset renocabilis: congregati resisterent pro vita sua, ut perimant, occidant et perdant omnes copias populi aut provinciae, quae hostiliter invaderent ipsos, paruulos et foeminas. Talem Isaaci permissionem Auctor, ex verbis eiusdem

E
ad

ad Esauum, Gen. XXVII. 40. datis, exsculpere satagit: **וְעַל חֶרֶב תַּחֲרוּ וְאֶת-חֵזֶק תַּעֲבֹר וְהָיָה כְּאִשֶּׁר תִּרְוּ** ופירקת עלו מעל צוואר: Futurum Hebraeorum saepissime habere vim imperatiui; verbum vero **וְרָו** non per *dominari*, sed per *subiicere* [vel *humiliare*, vertendum esse. Hinc verba ista sequentem in modum **נאצא־פֶּדְזִי**. *That impudent rascally Fellow Jacob has deceived me by his Villany; thou knowest it not to be in my Power, to recall my Words: however, dear Son, I don't bind thee to the slavish Doctrine of Passive Obedience, and Non-Resistance. Stand up for Liberty and Property, make use of thy Sword, humble, pul down, and destroy thy Enemies: in short, make all thy Endeavours, vi et armis, to shake off the Jacobite Yoke from thy Neck, and force thy Brother to abdicate the Superiority, and for so doing, etc.*

§. X.

Argumenta haec, quamcunque etiam habeant speciem, non tamen probant, quod probare deberent; quod de singulis seorsim demonstrandum iam erit. Primo quidem, ex denominatione illa, qua Iacobi colluctator dicitur **אִישׁ** nondum sufficienter euinci potest, illum non nisi merum hominem fuisse. Nota est regula illa hermeneutica: *a proprietate litterae, absque urgente necessitate, recedendum non est*. Hinc si aliquid contra illos, qui colluctatorem Iacobi pro Filio Dei habent, obtinere voluisset, ostendendum ipsi fuisset, primo, eosdem reapse deferere proprietatem verborum; deinde vero, hoc praeter necessitatem fieri. Neutrum Auctori concedere possumus. Sensus verborum proprius est, quem verba grammaticae intellecta, in animo legisantis gignunt. Hic vero, in linguis mortuis, optime eruitur diligenti collatione Scriptorum, ubi vox quaedam occurrit. Non igitur

igitur is semper proprius verbi alicuius significatus est, qui aliquoties locum inuenire potest; sed qui omnium frequentissimus est. Imo fortassis non errabimus, si vocum praesertim Hebraicarum, illarum maxime, quae a nulla alia radice commode deriuari possunt, illum dicamus sensum proprium, qui conceptum quendam generalem continet, ad quem omnes reliqui significatus facile reduci possunt: qui adeoque vnicus quidem est, sed subinde maxime praegnans et foecundus. Si igitur secundum hanc regulam examinemus, quidnam vox **אִישׁ** proprie denotet: non quidem negandum erit, illam saepius etiam significare hominem; sed is nondum erit sensus ille litterae foecundus. Longe latius patet eius significatus generalis. Nam in genere indicat ens, seu subiectum quodlibet indiuiduum, de quo in praesenti sermo instituitur (*). Non igitur recedimus a proprietate, cum litterae, tum sensus, tot aliis stabilita locis si verba **אִישׁ עַם וַיִּלָּחֶם** ita exponamus: *et luctatus est cum eo quidam*; praesertim quum ipse Scriptor sacer hac voce innuere videatur, initio luctae colluctatorem Iacobo adhuc ignotum fuisse. Quod si nobis obiiciatur, vocem **אִישׁ** etiam frequenter indicare *virum*, quin et interdum hominem strenuum, illustrem, qui quandam prae aliis possidet eminentiam, v. g. Ps. XLIX. 3. Ies. II. 9. LII. 14. vbi **אִישׁ** opponitur **אִישׁ נָכַר** *homini vilioris conditionis*: quanquam ea ratione a generali vocis significatione hoc loco sine causa iusta disceditur, tamen ne sic quidem obtinebit aduersarius, colluctatorem Iacobi fuisse ex viris Esau illustribus; quum in hac significatione etiam Angeli ita dicantur, v. g. Gabriel **אִישׁ** Dan. IX.

21. imo ipse Deus מְלִיכָא שְׁמִי Exod. XV. 3. (**). Qualis vero hic intelligenda sit persona illustris, ex praedicatis demum et circumstantiis textus eruendum erit, quo tandem genuinum sensum litteralem, a Spiritu S. intentum, inueniamus. Vnde patebit, augustiora hic Iacobi colluctatori tribui praedicata, quam vt merum illum fuisse hominem statuamus. Sic etiam is, qui Iosuae apparuit, vocatur שְׁמִי Ios. V. 13. Similiter ille, qui conspiciendum se praebuit parentibus Simsonis Iud. XIII. 11. Neuter tamen simplex homo fuit. Si igitur vel maxime a sensu litterae recedere dicantur ii, qui colluctatorem Iacobi pro Filio Dei habent; hoc tamen non nisi urgente grauissima ratione faciunt, quum canon hermeneuticus: *talia sunt subiecta, qualia permittuntur esse a suis praedicatis*, non minus obseruandus sit, quam ille, ad quem prouocat Auctor.

(*) Siquidem commode deriuari potest a שְׁמִי est, quod notante BVXTORFFIO in Lex. voce מְלִיכָא 2 Sam. XIV. 19. et Mich. VI. 10. legitur שְׁמִי; Prou. XVIII. 24. vero שְׁמִי Vsurpatur vero, non modo de hominibus cuiuslibet sexus et conditionis, Exod. XXV. 2. aliisque legis Mosaicae locis quam plurimis; verum etiam de imaginibus Cherubimorum Exod. XXXVII. 9. imo de brutis animalibus Gen. XV. 10. Amos IV. 3. Zach. XI. 9. etc. quibus adde si placet Hefek. I. 11. Vnde et oī LXX. vocem שְׁמִי in ducentis et ultra locis, per ἑνασος, in aliis vero pluribus quam quadraginta, per τις explicarunt.

(**) Sunt qui statuunt, voce שְׁמִי significatu quodam eminentiori denotari Messiam; v. g. Gen. IV. 1. Zach. VI. 12. Psalm. LXXX. 18. collat. Act. II. 22. XVII. 31. Sed quum in istis locis, de Messia ἐνασος sermo sit; retinendus hoc loco potius erit significatus vocis generalis. Conferri interim

terim potest IOH. HENR. A SEELEN, in *Medit. Exeget. Part. II.*
p. 297. sq. GEORG. LVD. OEDERVS, in *Observat. Sacr. Synagm.* p. 51. sq.

§. XI.

Sed instat Auctor argumentando: quicumque ab homine reuera vincitur et captiuus retinetur, ille amplius quid, quam homo esse nequit; quod quum de collectatore Iacobi subsumat, illum merum hominem dicere, nullus dubitat. Ad hoc dubium ex parte iam responsum est §. VII. Nimirum, nec maior concedi potest, nec minor argumenti propositio. Non enim Iacobus collectatorem vi subegit, sed precibus vnice hoc ab ipso obtinuit, vt non sine impertita benedictione, ab ipso discederet (*). Deinde, qua ratione idem Iacobus contra ipsum Filium Dei, corpus quoddam determinatis viribus praeditum assumentem, ipsique Iacobo robur addentem, praeualere potuerit; loco citato itidem ostendimus. Imo argumentum potius retorqueri in ipsam Auctoris sententiam, sequentem in modum potest: quicumque a Iacobo vinci potuit, ille homo tam robustus et validus, vt Auctor emissarium Esau describit, nulla ratione dicendus est. Iacobus enim, dum in patriam rediret, centenarius fere erat (**). Licet verò tum temporis homines, in ipsa senectute, plus vigoris et roboris habuisse, largiamur, quam hodierni senes; nemo tamen Iacobum tam robustum et habilem facile credet, vt in prouectiori aetate, athletam in arte gymnastica exercitatum, propria virtute vincere potuerit. Si vero minoribus ille, vel aequalibus saltem, ac Iacobus praeditus fuit viribus: iterum admodum improbabile videtur, Esauum, cui quadringenti seruiebant robusti, decrepitum ablegasse, ad pugnam cum Iacobo faciendam.

(*) Conf. dicta §. VII. Accedit, ex nulla historiae circumstantia concludi posse, Iacobum tanquam captivum retinuisse antagonistam suum. Hic quidem ad illum dicit *שלחני* *dimitte me*; sed verbum *שלח* in coniugatione Piel, significat consensum suum dare in abitum alicuius. Conf. Gen. XXIV. 54. sq. XXX. 25. 1 Sam. XX. 29. 1 Reg. XI. 21. etc. Sane omnes, quorum in istis locis mentio fit, non vt captivi retinebantur; sed vt amici, quorum consortio diutius frui cupiebant, qui illos dimittere volebant. Hoc sensu ipse Deus Exod. XXXII. 10. Moysen alloquitur *לִי הַנִּחָה* *sine me*, et de discipulis illis Luc. XXIV. 29. amicam vim Christo inferentibus, dicitur: *καὶ παραβίασαν τοὺς ἀγγέλους, λέγοντες μείνον μεθ' ἡμῶν*. Quid ergo obstat, quo minus eundem significatum generaliore hic quoque retineamus? Angelus abire potuisset, si e Iacobi amplexibus expedire se voluisset; sed discedere noluit dissentiente Iacobo, qui illum firmiter tenebat, quo benedictionem ab ipso impetraret. Hinc consensum eius postulat, inquires: *שלחני כי עולה השחר* *dimitte me, nam ascendit aurora*. Non enim conueniebat, vt comites itineris, qui sine dubio haud procul ultra torrentem Iaboc, Iacobum expectabant, Messiam humana forma indutum, conspicerent: vt taceam, illucescente aurora, ipsi Iacobo ad suos redeundum fuisse.

(**) Iosephus enim natus est Anno XIV. servitutis Iacobi Gen. XXX. 24. 25. Idem, anno aetatis XXX. stetit coram Pharaone rege Aegypti Gen. XLI. 46. His si addas septem annos saturitatis, et duos famis; habebis annum, quo Iacobus in Aegyptum devenit, nimirum anno aetatis Iosephi XXXIX. Sed Iacobus tunc natus erat annos CXXX. Gen. XLVII. 9. Ab his si iterum subtrahas XXXIX. illos Iosephi, et XIV. ante natum Iosephum annos; patebit Iacobum fuisse LXXVII. annorum, quum veniret ad Labanem: cui, quum XX. annos servisset, Gen. XXXI. 38. rediit tandem in patriam anno aetatis XCVII. §. XII.

§. XII.

Quemadmodum igitur, vt ostendimus, ex nulla historiae sacrae circumstantia euinci potest, colluctatorem Iacobi fuisse hominem; ita multo minus ob solam denominationem, qua ab Hosea vocatur מלאך, emissarius Esau dicendus erit. Non negamus, vocem hanc in genere denotare *Legatum* siue *Nuncium*: ita vt hominibus quoque competat (*): nec inficiamur Iacobi quoque antagonistam legatum fuisse. Sed si legatus fuit, num propterea Esau legatus? Sane Moses, licet minima caeterum historiae Iacobi, eiusque cum primis congressus cum Esauo, referat momenta, hanc circumstantiam taceret; quae tamen, si Auctorem nostrum audiamus multum facit, ad melius intelligenda illa, quae in relatione ipsius sequuntur. Ipsum hoc Mosis silentium innuit, plane singularem et eximium hic adfuisse legatum (**): quem ne quidem angelum creatum dicere possumus, quum nomina operaque diuina, vt et cultus soli Deo praestandus, eidem attribuantur (***). Nihil igitur restat, quam vt statuamus vnā ex Sacrosanctae Trinitatis concilio personam, per angelum siue legatum hunc intelligendam esse (****). De Patre vix quisquam cogitabit, quippe qui nec genitus est, nec procedit, adeoque nec mitti ab alio potest. Nec ex vilo loco probari potest, Patrem in V. T. apparuisse; ipse Christus potius negat Ioh. V. 37. Iudaeos vnquam in V. T. Patris vocem audiuisse, vel eius speciem vidisse, quam non nisi in verbo Prophetico, de Filio suo testatus fuerit (†). Vnde colligimus, illam, quae in V. T. subinde vocatur angelus, personam, nequaquam Patrem fuisse. Deinde, quamuis

uis sint, qui rationibus haud improbabilibus inducti, statuunt, Spiritum quoque Sanctum angelum adpellari in S. Scriptura (††); hoc tamen extra controuersiam positum est, Filium Dei tantum non ubiuis intelligendum esse, ubi angeli mentio fit, cui praedicata diuina attribuantur (†††). Quemadmodum vero talis missio Filii, ob quam Angelus vocatur, eius cum Patre *ὁμοσίαν* minime tollit, quum par a pari, ad aliquid efficiendum utique mitti queat (*†); ita in specie hic, non alium, quam Filium Dei cum Iacobo colluctatum esse, exinde patet; quia non solum formam humanam assumpsit, in futurae *ἐνσαρκώσεως* praeludium (†*); sed ab ipso quoque Iacobo Gen. XLVIII. 16. vocatur *הַמַּלְאָךְ הַזֶּה* Angelus ille redemptor, quod predicatum in neminem nisi in Messiam quadrare videtur (*†*). Et his sine dubio argumentis permoti sunt Patres Concilii Sirmienfis, Anno CCCLVII. celebrati, vt anathema in illos vibrarent, qui Filium Dei in assumpta forma humana, cum Iacobo colluctatum esse, negarent (*†*).

(*) Ipse Iacobus ad fratrem suum misisse dicitur *מַלְאָכִי* Nuncios Gen. XXXII. 4. Ita et exploratores illi, ad peruestigandam terram Iericho a Iosua ablegati, Ios. VI. 25. vocantur *מַלְאָכִי*; qui locus, quod obiter dico, *Cel. CHRIST. AVGVST. HEYMANNO, in Pocile Tom. III. Lib. I. p. 123. sq.* ansam dedit coniecturandi, per angelos illos 1 Cor. XI. 10. memoratos, intelligendos esse exploratores siue emissarios gentilium, quibus utebantur aduersus Christianos. Plura loca, vide in IAC. GVSSETH *Comment. Lingu. Ebraicae* p. 428.

(**) In ipsa enim S. Scripturae reticentia mysteria subinde delitescere, quis est, qui nesciat? Conf. *Summe Reuerendi Praeceptoris IOH. HENR. LYSII, Diss. Prior, de Silentio Scripturae* S. p. 4.

(***) Conf.

(***) Conf. dicta §. III. Not. (††). Scio quidem *Cel. 10. LAVR. MOSHEMIVM*, post *BRENTIVM*, *CALIXTVM* et *HACKSPANIVM*, contra vniuersalitatem regulae istius Basilii M. quam Theologi nostri communi fere consensu approbant: *quotiescunque vel nomen* ⲓⲛⲓ, *vel opera diuina, vel culus diuinus Angelo in Scriptura tribuitur, ibi intelligendum esse Filium Dei, angelorum omnium Dominum; nonnulla monere.* Ita enim in *historia critica nouae explicationis dogmatis de tribus in Deo Personis, quam P. Maty excogitauit Cap. III. §. 9. Vol. II. Diff. ad H. E. pertinent.* p. 561. sq. loquitur: Sane tantum abest, ut collocatam extra omne dubium opinionem illam viri praestantissimi iudicarent; ut liberum potius cuiilibet relinquant, cui potissimum parti se adiungere velint. Et paucis interiectis: Si quid indico, aequis diu armis hac de re certari poterit. Habent sane, quibus ornare suam de creato angelo sententiam possint viri egregii. Sed nescio, qua necessitate vrgeamur, ut hoc concedamus Socinianis. Placent verba *ANDR. RIVETI*, in *Exercit. in Genesin Opp. Theol. Tom. I. p. 538.* Haec sententia, inquit, valde incommoda nihil semper visa est: quia si in talibus semel admittatur talis repraesentatio, in qua creatura possit sibi assumere propria Dei nomina, sibi adscribere diuina opera, recipere diuinos honores; classes omnes argumentorum ad haec capita spectantes, ex quibus Deitatem essentialem Filii, aduersus veteres et novos Samosatenarios adstruimus, plane euanescent. Quia semper responderent, haec tribui Filio, tanquam Patris legato, et ipsum referenti, ad Patrem terminari, etsi de Filio dicantur, qui per eos erat tantum homo natura, Deus autem repraesentatiue et autoritatiue, quia Deus est in Christo. *Cet.* Prouocant sententiae huius patroni, ad illam consuetudinem humanam, ubi legati principis cuiusdam, nomine eiusdem loquentes, eius verba sua facere solent; ita ut non aliter loquantur, quam si ipsemet princeps sermocinaretur. Ast, licet 1) concedamus, Angelos, Prophetas aliosque Dei legatos, saepissime verba Dei retulisse hominibus. Hoc tamen probari nequit, illos tunc iisdem plane formulis vsos esse, quibus Deus,

F quando

quando ipse alloquitur homines. In tali potius casu, se non nisi meros legatos esse Dei, expressis verbis innunt, dum saepissime illud **נאם יהוה** dictum Domini, et **כה אמר יהוה** sic ait Dominus, interspergunt. Equidem sovverainivs, in *Platonisme dévoile, Part. I. Cap. 14. p. 151.* putat: subintelligendam semper esse hanc formulam, quemadmodum et prophetae illam subinde omittunt. Sed non valet consequentia haec. Quando enim Prophetiae omittunt tales formulas, tunc iure supponere iam poterant, auditoribus cognitum esse, quod nomine Iehovae ad illos verba facerent. In istis vero casibus, de quibus hic sermo est, idem supponi non poterat, adeo, ut tunc necessario addi debuisset, vel eiusmodi formula, vel aliud criterium, unde cognosci potuisset, non ipsum adfuisse Deum, sed eius modo legatum. 2) Quando legati nomine principis loquuntur, sibi metipsis nunquam tribuunt eiusmodi attributa vel opera, quae nemini alii competunt, nisi soli Principi. Sic v. gr. legatus Augusti Imperatoris, minime dicere potuisset; ego adoptavi filium Tiberium. Cet. Ita nec Angeli sibi ea vindicare possunt attributa vel opera, quae Summo Numini vnice competunt, et communicari cum alio, qui Deus non est, nequeunt. 3) Dantur quidem casus in quibus legatus, vel concilium Optimatum, ipso adeo nomine Principis in rescriptis suis utuntur; sed nemini tunc ignotum est, talem auctoritatem iis non nisi ex voluntate Principis competere, quippe qui omnia ea rata habere semel decrevit, quaecunque sub nomine et sigillo ipsius fancirent: ita ut in eiusmodi rescriptis, proprie non legati loquantur, sed ipse Princeps. Verum enimvero scire vellem, vbinam Deus indicauerit, se angelis quoque permiffurum esse, ut nomen suum vsurpent. 4) Ex consuetudinibus inter homines receptis ea aestimanda non sunt, quae in diuinis locum habere possunt, vel minus. Sic v. g. licet vel maxime nomen proprium Principis sui gerere possit legatus; nomen tamen diuinum **יהוה** est incommunicabile.

cabile. Ies. XLII. 8. Nec obstat locus Exod. XXIII. 21. quem ita interpretatur SOVVERAINIVS, *loc. cit. p. 150.* ac si Deus nomen suum, omnemque suam auctoritatem et gloriam impertire voluerit angelo mittendo: nam non dicit, *dedi eidem nomen meum*; sed, *nomen meum est in eo*, immutabiliter nimirum, vel quod idem est, ille quem missurus sum, est ipse Deus. Paulo difficilior est locus ille Ebr. II. 2. collat. Act. VII. 38. 53. Gal. III. 19. ubi Angelis νομοθεσία tribui videtur. Nam quum Exod. XIX. 9. sq. XX. 1. ipse יהוה ille fuisse dicatur, qui descendit et loquutus est ad Israelitas: inde concludi posset, angelis quoque subinde nomen יהוה competere. Quemadmodum vero ille angelus, loquens cum Mose in monte Sinai, Act. VII. 38. nemo alius est, quam Angelus foederis, secunda Deitatis persona: ita ibid. v. 53. et Gal. III. 19. angeli quidem creati intelligendi sunt, ita tamen, ut locus prior ἐλάβετε τὸν νόμον εἰς διαταγὰς ἀγγέλων, sic interpretandus sit: legem accepistis *inter* ordines, siue praesente exercitu angelorum; in posteriori vero, similiter lex dicatur διαταγὴς δι' ἀγγέλων promulgata *inter* angelos. Praepositio enim δια in tali sensu occurrit 2 Tim. II. 2. 2 Petr. III. 5. Conf. IOH. CHRIST. VVOLFH, *Curas Philol. Critic. ad loca cit.* Eodem sensu Ebr. II. 2. lex dicitur λαληθεὶς δι' ἀγγέλων pronunciata praesentibus angelis, tanquam testibus. Conf. Deut. XXXIII. 2. Habacuc. IV. 3. Nimirum ex nexu verborum Pauli patet, illum ostendere velle, quam firmum sit verbum Euangelii. Hinc confert illud cum lege, illique praerogativam tribuit, non ratione Auctoris, quum et lex a Filio Dei originaliter promulgata sit, et Euangelium; sed ratione testium, quorum praesentia ad testamentum requiritur. Sic, quum vetus Testamentum conderetur, praesentes erant angeli, ut λεηργικὰ πνεύματα εἰς διακονίαν ἀποστέλλόμενα Heb. I. 14. In nouo Testamento autem, non angeli testes sunt: οὐ γὰρ ἀγγέλους ὑπέταξε τὴν ὀικουμένην τὴν μέλλουσαν, i. e. nouam oeconomiam, ut statim addit Apostolus Cap. II. 5; sed praeter illos

illos qui verbum Euangelii ab ipso Christo acceperant testes fide dignissimos, ipse hic adest Deus, συνεπιμαρτυρῶν σημείοις τε καὶ τέρασιν, καὶ ποικίλαις δυνάμεσιν, καὶ πνεύματος ἁγίου μερισμοῖς, v. 4. Sic omnia vt quidem existimo, satis plana sunt. Tandem his accedit 5): angelos creatos, cultum diuinum, quem ipsis exhibere quidam volebant, acceptare noluisse Apoc. XIX. 10. XXII. 9. Vnde merito colligimus, illum qui in V. T. et Angelus vocatur, et cultum sibi diuinum exhiberi passus est, non angelum creatum fuisse; sed Filium Dei. Excipit hic iterum SOUVERAINVS, loc. cit. p. 150. tunc non praecise angelo talem adorationis cultum praestitum esse; sed ipsi Deo, quam reuera praesentem crediderint homines, licet tantum per angelum creatum sese manifestauerit. Sed, si haec valeret consequentia, nec idololatria gentilium, qui in idolis suis verum Deum initio colere volebant, nec Pontificiorum cultus imaginum relatiuus, improbari posset. Vt taceam, angelos ne tunc quidem excusari posse, quod cultum soli Deo debitum sibi praestari permiserint: quamuis vel maxime quodammodo excusandi essent homines. Ex omnibus his abunde patet, angelis creatis, nulla prorsus ratione, vel nomina Deo propria, vel attributa, vel opera, vel cultum denique diuinum, tribui posse. Quod vero caeterum obicit IOH. CLERICVS, in *Comm. ad Gen. XXXII. 24. p. 248.* impossibile scilicet videri, vnum eundemque verum Deum, et mittentem esse et missum: facile refelli potest ex Ies. XLVIII. 16. coll. v. 12. 13. 17. Malach. III. 1; imo ex ipsa Filii Dei ad redimendum mundum missione.

(****) Idem patet, ex collatione Loc. Parall. Idem enim, qui cum Iacobo colluctatus est, eidem apparet in Bethele, Gen. XXXV. 10. sq. Hof. XII. 5. Nam confirmat et nominis mutationem in lucta factam, et datam benedictionem. Ille vero vocatur v. 11. שׂרַי אל *Deus omnipotens*, conf. Exod. VI. 3. Quid, quod 1 Reg. XVIII. 31. et 2 Reg. XVII. 34. ille, qui Iacobo nomen ישראֵל dedit, expresse dicatur יְהוָה.

(†) Conf.

- (†) Conf. 10. CHR. VVOLFIVS, in *Curis Phil. Crit. ad h. l. et 10. IAC. CRAMERVS*, in *Diff. de Filio Dei, ecclesiae non novi tantum, sed et Veteris Testamenti praesente*. Herborn. 1701. p. 14. sq. Adde loca Ioh. I. 18. 1 Ioh. IV. 12.
- (††) Conf. *Preussische Zehenden T. I. p. 14. sq.* Huc spectant loca Zach. I. 8-17. III. 1-8. Act. VIII. 29-39. coll. v. 26. Apoc. VIII. 3-5. coll. Rom. VIII. 26. Quod vero in visibili forma apparuerit Spiritus S. patet ex Matth. III. 16. Act. II. 2. 3.
- (†††) Vocatur enim מלאך Angelus, Num. XX. 16. Zach. I. 9. II. 7 מלאך האלהים Angelus iste Deus, Gen. XXXI. 11. 13. Exod. XIV. 19. מלאך יהוה Angelus Iehouae Gen. XVI. 7-10. XXII. 11. Exod. III. 2. מלאך in quo nomen est Iehouae, Exod. XXIII. 20. sq. מלאך הנחל Angelus iste redemptor, Gen. XXXVIII. 15. 16. מלאך מרץ Angelus interpres, Hiob. XXXIII. 23. מלאך פניו Angelus faciei Iehouae, Ies. LXIII. 9. מלאך הברית Angelus foederis, Mall. III. 1. Cet.
- (*) Christus enim vocatur Angelus, tum ob voluntatis Diuinae manifestationem, tum ob subeundum incarnationis mysterium, et satisfactionem pro hominibus praestandam, quam nulla creatura praestare poterat, Psalm. XLIX. 8. 9. et in quam ipsi angeli creati ἐπισυνῶσαν παρ' αὐτοῦ, 1 Petr. I. 12. Vt adeoque ipsa haec missio, non obscure innuat, Angelum hunc esse Deo ὁμοῖον. Non igitur timendum est, illos qui Angelum illum in V. T. apparentem, Filium Dei fuisse, contra Socinianos statuunt, eo ipso Arianis tela suppeditare, vt putat GEORG. CALIXTVS, in *Quaest. num Filius Dei secundum suam personam patribus sub veteri pacto apparuerit?* §. 34. Nam vt v. g. reipublicae cuiusdam Senatus, vnum e medio sui, qui alias eadem qua caeteri pollet auctoritate, ad negotium quoddam perficiendum ablegare potest: ita et Filius Dei a S. S. Trinitatis concilio mitti potuit, licet caeterum Patri et Spiritui S. sit ὁμοῖος. Conf. CHRIST. NIFANIVS, in *Iustina Martyre Veritatis Evangelicae teste et Confessore*, p. 202. sq.

(†) Spiritus enim S. potius in ignis forma apparuit, vt patet ex locis not. (††) allegatis: vbi ad locum Matth. III. 16. conferri potest FRID. VLR. RIESSII *Diff. de visibili Spiritus S. e coelo ad modum columbae super Christum descensu. Marp. 1736.*

(†*) In hoc loco, Iacobus sine dubio alludit ad luctam illam cum Angelo. Nam non solum addito מלאך demonstratio dicit מלאך angelus ille, qui redemit et liberauit me, vt ab omni malo, ita inprimis a periculo illo magno, in quo versabar, quum frater iratus mihi occurreret; sed benedictionis quoque mentionem facit, q. d. idem ille angelus redemptor, qui mihi tunc benedixit, benedicat etiam pueris istis. Quod vero ista denominatio מלאך הנה Christum praecise redemptorem respiciat, pluribus ostendit IER. FRIDERICI, in *Diff. de Angelo redemptore Patriarchae Iacobi colluctatore Lips. 729. Sect. I. §. 5. 6. p. 6. sq.*

(†*) Verba inueniuntur in prima fidei Confessione, *Concil. Tom. II. Col. 785. edit. Labbaco-Cossartianae.* Sunt vero sequentia: *Ἐἰ τις τῶ Ιακώβ μὴ τὸν υἱὸν αὐτοῦ πεπαλαμέναι, ἀλλὰ τὸν ἀγέννητον Θεὸν, ἢ μέρος αὐτοῦ λέγει, ἀνάθεμα ἔστω.* Si quis cum Iacobo non Filium colluctatum fuisse dicat, sed ingentem Deum, aut partem eius, anathema esto. Adde SOCRATIS *Hist. Eccl. Lib. II. Cap. 30. p. 123.* et HILARIUM PICTAV. de *Synodis Opp. Col. 1176. Edit. Benedict.* Quamuis vero hoc Concilium, Semiarianorum, ac proinde suspectae fidei fuisse, videatur, decreta tamen eius ex parte approbata sunt ab Orthodoxis, vt ostendit IOH. GEORG. DORSCHÉVS, in *collatione ad hoc concilium.* Nam ipsum Constantium Imperatorem, qui Synodo huic praesens fuit, Arianismum suum dissimulasse, auctor est HILARIUS *contra Constant. August. Opp. Col. 1256. Edit. Benedict.* Imo VIGILIUS TAPSENSIS, Concilium hoc vocat *Catholicum*, cuius sanctiones nullus fidelium audet respuere, aut cunctatur recipere. *Lib. V. contra Eutychen Cap. 3. Tom. VIII. Bibl. Maxim. PP. p. 737.* Longe tamen mitius, pro moderatione sua, de iis, qui Angelum in V. T. apparentem, pro Filio Dei habere nolunt, iudicat SAL. GLASSIUS, in *bescheidenen*

bescheidenen Bedencken, über die unter etlichen fürnehmen Chur-Sächsischen und Helmstädtischen Theologen entstandene Streitigkeiten, p. 35. sq. vbi illos haereticis ideo annumerandos, et anathemate percellendos esse, negat. Adde. IAC. SAVRINI, Discourse über die Biebel Disc. XVI. p. 194.

§. XIII.

Quantum ad circumstantias historiae Isaaci et liberorum eius; grauissime vbiuis hallucinatur Auctor. Esauum in omnibus defendit et excusat; Iacobum vero tanquam hominem omnium sceleratissimum describit: omnino contra apertam S. Scripturae litteram, quae de impietate Esau abunde testatur. Quantum enim discriminis intercesserit inter duos hos fratres, ex Gen. XXV. 27. apparet, vbi vtriusque animi habitus ita describitur: וְיִשָּׂא עֵשָׂו אִישׁ יָדַע צֵד אִישׁ שָׂדֶה וְיַעֲקֹב אִישׁ תָּם יֹשֵׁב אוֹהֵלִים *et fuit Esau vir peritus venationis, agrestis: Iacob vero vir integer, habitans in tentoriis.* Non dicam nunc, venatores in S. Scriptura parum laudis habere (*); hoc tamen negari nequit, Iacobum vocari אִישׁ תָּם in oppositione ad Esauum. Si igitur Iacobus vir integer et sincerus fuit, facilis est consequentia, Esauum talem non fuisse; sed potius impium et peruersum (**): quemadmodum etiam Hebr. XII. 16. expresse adpellatur βέβηλος *homo profanus*, qui res sacras fusque deque habens, flocci fecit primogenituram suam, et praerogatiuas cum illa connexas, addito simul leui iuramento, vnice, quo appetitum suum sentitiuum exsatiaret Gen. XXV. 32. sq. (***). Deinde, qua ratione matrimonium cum Chitthaeis, cum laudata ab Auctore nostro Esau in parentes pietate, conciliari queat, nescio. Vxores enim istae, quas insciis et inuitis Parentibus duxerat, amarissimae erant animo non solum

solum *Rebecca* sed ipsius quoque *Isaaci*, Gen. XXVI. 35. Nec dici potest, quod illas ideo duxerit, ne forte uxorem sortiretur tam fraudulentam et imperiosam, qualem matrem suam expertus esset. Posito enim, *Rebecca* talem fuisse: num ideo familiae Patriarchalis mulieres ad vnam omnes, aequae fraudulentas et imperiosas; mulieres, vero extraneas his multo meliores esse, iure supponere poterat? Sed hanc non fuisse veram causam nuptiarum cum *Chitthaeis*, exinde patet, quod illas iam ante expertam matris fraudem duxerit; licet exemplo Parentis et *Avi* edoceri potuisset, summo Numini admodum displicere coniugia cum maledictis *Canaani* posteris. Potius post abitum *Iacobi*, ad meliorem frugem rediisse videtur *Esaui*; ita ut non amplius *Chitthaeam*, sed filiam *Ismaelis* in matrimonium duceret: sine dubio, quo parentes quodammodo sibi reconciliaret. Gen. XXVIII. 6-9. Caeterum quamvis dolo circumvenire *Esaui*, imo ipsum *Isaacum* adgressa sit *Rebecca* (†); nulla tamen adduci potest circumstantia, unde pateret, illam dominium adfectasse in maritum.

(*) V. g. Gen. X. 8. 9. (ad quem locum conferendi sunt, qui *Nimrodum* defendunt, *IOH. MICH. LANGIVS*, in *Diff. de forte venatore Nimrodo*, *Alt.* 706. et *GEORG. VENTZKIVS*, in *der Hamburgischen vermischten Bibliothec*, T. I. p. 785.) Pf. XCI. 3. Ier. XVI. 16. Mich. VII. 2.

(**) *Hiobus* laudatur, quod fuerit **הָאֱלֹהִים יוֹרֵא וְיָסֵר מִרָעָה** *vir integer et rectus timensque Dei et recedens a malo* *Hiob.* I. 1. 8. II. 3. Sed *Psal.* XXXVII. 35-38. et *Hiob.* IX. 22. **תָּהוּ** opponitur **רָשָׁעִים** *improbo*, *Prou.* XXIX. 10. **מִרְעִים** *sanguinolentis*, *Hiob.* VIII. 10. **מִרְעִים** *malesicis*, et *Prou.* X. 9. XXVIII. 28. **עָקֵשׁ** *peruerso*, collat. *Mich.* III. 9. *Hiob.* IX. 20.

(***)

(***) Vltima verba v. 34. non carent emphasi, dum dicitur וַיֵּאָכֵל וַיִּשְׂרָה וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ וַיֵּבֶן אֶת־הַבְּכֹרֶה et comedit ac bibit, deinde surgens abiit: SIC contempsit Esau ius ipsum primogenitorum: ad quae verba Targum Hierosolymitanum explicationis gratia addit, Esauum negasse resurrectionem mortuorum. Spreuit sane maximam primogeniturae praerogatiuam, etiam post ipsam mortem duraturam.

(†) Qua ratione, cum Iudaei tum Christiani fraudem Rebeccae et Iacobi excusent, luculentius exponit IO. HENR. HEIDEGGERVS, in *Hist. Patriarch. T. II. Exerc. 14. p. 265. sq.* Certum est, Rebecam ex oraculo illo diuino Gen. XXV. 23. et extraordinario liberorum partu, colligere potuisse, Iacobo maiorem a summo Numine destinata esse felicitatem, quam Esauo. Accessit deinde venditio primogeniturae, vnde Iacobus ius quacsitum impetrauit in futuram Parentis benedictionem. Interim non ab omni plane culpa absoluedi videntur ambo. Non enim facienda sunt mala, vt inde eueniant bona. Melius omnino fecissent, si totum negotium diuinae prouidentiae commisissent.

§. XIV.

Vt reliqua Esau facta vix excusari possunt, ita omnium minime insensissimum illud, quod in fratrem concepit odium. Hoc quidem facile largior, Iacobum quodammodo iustam Esau in se conuertisse indignationem. Interim dum benedictionem ei praeripere tentauit, nullam aliam eidem fecit iniuriam, nisi quod machinationibus id obtinere studuerit, quod iure postulare poterat. Semel enim vendita primogenitura, de amissa benedictione iam non amplius conqueri poterat Esauus; tantum abest, vt iusta dicenda sit implacabilis illa in fratrem ira, quem interficere ideo decreuit. Quis vero crederet, ipsum Isaacum iniustum hoc, et ab omni plane pietate alienum filii propositum, approbare potuisse, adeo vt ipsi permiserit, fratrem ad internecionem vsque persequi?

G

Sane

Sane argumenta, quibus Auctor probare hoc fatagit, tam ficulnea sunt, vt facili negotio refelli queant. Concedimus, tantam Patriarcharum in liberos fuisse auctoritatem, vt etiam ius vitae et necis in illos habuerint. Non solum enim patres, sed principes quoque erant familiae suae; quippe qui praeter Deum, superiorem agnoscebant neminem. Ast, eo vsque extendendam esse patriam eorundem potestatem, vt de futura quoque liberorum sorte, pro arbitrio suo plene disponere potuerint; nullo idoneo probari potest argumento. Nec valet consequentia illa: Patriarchae in benedictionibus suis praenunciarent liberis suis, quae euentura illis essent sequentibus temporibus, ergo idem quoque aliis hominibus licuit. Patriarcharum enim benedictiones propheticae erant (*). Nec ex sua sententia praedicedant liberis fata futura: sed interpretestantummodo erant voluntatis diuinae, quam ex peculiari reuelatione cognoscebant. Interim de certissimo praedictorum euentu, nulli dubitabant; scientes, omnes promissiones diuinas esse *ἐν αὐτῷ τὸ ναὶ καὶ ἐν αὐτῷ τὸ ἀμήν*. Quae sane firma fiducia, non superstitio dicenda est; sed fides, vt Apostolus Hebr. XI. 20. de hac ipsa Isaaci benedictione loquitur, inquit: *πίστει περὶ μελλόντων εὐλόγησεν Ἰσαὰκ τὸν Ἰακώβ καὶ Ἠσάυ*. Hinc tam confidenter dicere audet Isaacus, Gen. XXVII. 37. *Herum CONSTITVI eum tibi, et omnes fratres eius TRADIDI ei seruos, frumento quoque ac musto FVLCVI eum*: non, quod propria auctoritate hoc fecerit; sed quia euentum tam certum esse credidit, ac si ipse iam praerogativas illas reapse contulisset in filium. Quis vero inde colligeret, Patriarchas in ea fuisse sententia, vt crediderint, Deum omnia illa, quaecunque modo proprio instinctu filiis suis, siue bona siue mala praedicerent, exsequuturum esse? Ipsa haec historia

historia docet, non parentum arbitrium, sed summi Numinis voluntatem benedictiones eorum validas effecisse. Isaac benedictionem Esau, quem adhuc pro primogenito habebat, dare non detrectabat. Sed singulari permissione et providentia diuina factum est, ut Iacobus illam impetraret, qui iam antea primogenituram adeptus erat. Deinde Pater benedictionem Iacobo datam reuocare nolebat: non quasi crediderit, illam ideo a Deo ratam habitam esse, quod eandem semel in gratiam Iacobi pronunciauerit; sed quia accurate pensitatis omnibus circumstantiis, iam perspiciebat, Iacobo destinatam illam a Deo esse. Hinc initio quasi dubius haeret, annon retractare illam, satius esset; sed mox re altius considerata, et accedente siue confortatione siue reuelatione diuina (**), inquit: *benedixi ei, etiam benedictus erit.* Gen. XXVII. 33. Caeterum, quod et Iacobus et Esauus tam anxie exquisierint benedictionem paternam, hoc quidem firmissimae eorum persuasioni tribuendum est, qua certo illud futurum esse crediderunt, quod praediceret ipsis Isaacus; sed persuasio haec praeiudicium dici nequit, quum erronea non fuerit.

(*) Patet hoc ex Gen. XLIX. 1. coll. v. 28. Pluribus de Patriarcharum benedictionibus conferendus est IO. HENR. HEIDEGGERVS, in *Histor. Patriarch. T. II. Exerc. XIV. p. 259. et Exerc. XXIII. p. 469.*

(**) Sententia haec est AVGVSTINI, *Lib. I. Quaest. super Genesin Quaest. 80. Cpp. Tom. IV. p. 71. et Libr. XVI. de ciuitate Dei Cap. 37. Opp. Tom. V. p. 315.*

§. XV.

Ex dictis simul proclive intellectu est, cur ingens ille Isaacum inuaserit stupor, postquam se Iacobi dolo circumuentumprehendit. Non exigua fuit Patriarchae consternatio, dum errorem suum animaduerneret. Nam יררר אר-אר-אר contremuit tremore magno admodum.

Gen. XXVII. 33. Quemadmodum vero consternatio aequae ab obiecto exoriri potest grato, quam ingrato; ita semper supponit, praeter spem et opinionem immutatam rei faciem. Non negauerim, tristitiam et sollicitudinem sese immiscuisse huic Isaaci consternationi. Cognito nimirum Esauo, attonitus quasi iacet. Mox perpendens, se contra Dei voluntatem, quam ex omnibus iam circumstantiis perspicit, Esauo benedicere voluisse: propterea dolet. Accessit forsitan timor; nullus vero horror Iacobi, tanquam nefandi sceleris auctoris. Sensim sensimque ad se redit Patriarcha, et in mentem reuocans oraculum illud diuinum, in voluntate summi Numinis acquiescit. Nil, nisi intima singularis prouidentiae diuinae nunc remanet admiratio (*). Hinc benedictionem, quam inscius antea dederat Iacobo, sciens volensque confirmat, et in media consternatione, sibi temporare nequit, quin dicat: *etiam benedictus erit*. Nullum hic video detestationis, nullum irae et excandescen-
 tia in Iacobum, nullum denique poenitentiae (**) indicium. Ita nec ex verbo מרמור quo Isaacus deinde v. 35. utitur, dicens בנתי אהרן במרמור, iracundia illa, quam Auctor eidem tribuit, colligi potest. Licet enim hac voce, subinde atrox et nefanda exprimatur impostura, quo spectant loca ab Auctore allegata; in genere tamen significat fraudem, quae cum damno alterius, siue magno, siue paruo coniuncta est (***): quem significatum generaliore, ut hic relinquamus, nulla nos vrget necessitas.

(*) Chaldaeus verba illa ita exprimit: ויחזק יצחק תוהו רב
 et admiratus est Isaac admiratione magna. Sane verbum ירר 1 Sam.
 XVI. 4. XXI. 2. admirationem denotare videtur. Imo Es.
 LXVI. 2. 5. et 2 Reg. IV. 14. non horrorem; sed timorem ge-
 nerosum ex amore prouenientem, significat.

(**)

(**) Consentit Paulus Hebr. XII. 17. dum de Esauo dicit: *μετανοίας τόπον ἔχ' εὔρε, καίπερ μετὰ δακρύων ἐκζητήσας αὐτήν* non inuenit poenitentiae locum, quamuis cum lachrymis illam exquisiisset, apud Patrem nimirum, a quo impetrare ne lachrymis quidem poterat, ut illum datae Iacobo benedictionis poeniteret. Conf. THOM. GATAKERI, *Aduers. Miscell. Posthum. Cap. 29. Opp. p. 732.* FRANC. FABRICII, *fides Christiana Patriarch. et Prophet. Diff. I. p. 12. sq.* IOH. BVXTORFII *Nep. Catalecta Philologico-Theolog. p. 27.*

(**) De fraude bilancis occurrit Mich. VI. 11. Prov. XI. 1. XX. 23. Amos VIII. 5. Hof. XII. 8. et de eiusmodi dolo, quem quis deinde excusare potest, Prou. XXVI. 19. Ita de Messia *אֲנִי מֵלֶכֶת* dicitur Ies. LIII. 9. quod ne quidem *מֵרֶמֶס* dolus subtilissimus in ore eius fuerit: et Iob. XXXI. 5. haec vox explicatur per *vanitatem*.

§. XVI.

Sic sua sponte, ut arbitror, corrueat Auctoris sententia, de permissione illa, qua Esauo facultatem dederit Isaacus, ubique vi et armis adoriendi fratrem. Nam, vel benedictionem Iacobo semel impertitam, ideo irreuocabilem putauit Isaacus, quia fatalem quandam necessitatem statuens, crediderit, ea quae filio praenunciauerat, utpote in coelo iam rata habita, tam immutabiliter euentura esse, ut a nullo prorsus impediri possent; quae Auctoris nostri pariter ac SAM. PARVISHI est sententia. Vel in ea fuit opinione, ut quidem de certitudine praedictorum, minime dubitauerit, interim tamen non excluderet causas medias, ac ipsius Iacobi probitatem. Si prius: ridiculum prorsus fuisset, rei quam ipsemet pro impossibili habuit, Esauo licentiam dare velle, subigendi scilicet Iacobum, quippe quod nunquam futurum esse, persuasissimus erat Isaacus. Si posterius: quid opus fuisset eiusmodi permissione? Ipse Isaacus, pro patria qua pollebat auctoritate, filium immorigerum, quem-

que, si Auctori nostro credendum, nefandi sceleris arguit, punire, humiliare, imo, si capitis reum deprehendisset, interficere, non solum potuisset, sed et debuisset. Deficiente enim Iacobi pietate, mentem certe suam, quam in benedictione declarauerat mutare debuisset (*), nec ei benedicere, qui maledictionem potius demeruisset. Ast, tantum abfuit, ut Isaacus vel quidquam in benedictione semel data mutauerit; ut potius eam denuo confirmauerit, apprecando scilicet Iacobo foecunditatem, et terrae benedictae possessionem. Imo tantum abfuit, ut propositum Esau de interficiendo Iacobo approbauerit, ut potius Iacobum in Mesopotamiam miserit, quo a fratris insidiis tutus esset. Gen. XXVIII. 1. sq.

(*) Supponimus enim hic, Isaacum benedictionem datam, quam suam, non tam irreuocabilem credidisse, quin aliquid in ea mutare pro arbitrio posset. Ipse Auctor ex parte consentit, dum illum permisisse statuit Esauo, humiliandi fratrem; quem tamen antea Dominum Esau constituerat. Patet ergo longe aliam esse rationem historiae illius, quae describitur Esther. VIII. 8. sq. ac nostrae. Reges enim Persarum, legem sibi fixerant, quod in nullo plane casu, id, quod subscripto nomine et addito sigillo iusserant, reuocare vellent. Conf. Dan. VI. 8. 12. 15. Esther. I. 19. adde SAM. BOCHARTI, *Hieroicozon P. I. Lib. 3. Cap. 3. p. 747. sq.* et CORNEL. ADAMI, *Obserrat. Theol. Philol. Cap. 2. p. 60. sq.* Hinc, quum semel tale rescriptum irreuocabile, de interficiendis Iudaeis, emanasset. Esther. III. 12. 13: alia ratione vitae et salutis eorum consulendum erat. Hic vero nec Isaaci testamentum irreuocabile fuit et immutabile, nec ipse Esauus de vita sua periclitatus est.

§. XVII.

Nec ex ipso dicto Gen. XXVII. 40. ועל־חֵם בֶּן תְּחִיָּה וְאַחֵי תְּחִיָּה כְּאֵשֶׁר תִּרְדּוּ וּפְקַדְתָּ עָלָיו מַעַל צוֹאֵר

צִוִּיִּי talis permissio, quam Isaacum Esauo concessisse, putat Auctor, exculpi potest: quum potius futuri ibidem expressa mentio fiat Esauī seruitiī. Vrgēt quidem Auctor noster, idiotissimum linguae hebraeae, quo *futurum* haud raro ponitur loco *imperatiui*. Ast, licet concedamus, hanc loquendi rationem a genio linguae hebraeae non penitus esse alienam (*); non tamen temere fingenda est, quamdiū proprius significatus commode retineri potest. Hic certe, natura negotii et circumstantiae textus non permittunt, ut *futurum* per *imperatiuum* exponatur. Non enim Esauus mandatum quoddam expetebat a Parente; sed benedictionem. Nec scire volebat, quid faciendum sibi esset; sed quaenam euentura sibi et posteris suis essent, sequentibus temporibus. Si igitur in hac Isaaci praedictione, *futurum* vim haberet *imperatiui*: sane et illa, quae de pinguedine habitationis Esauī eiusque seruitute dicit, imperatiue sumenda essent. Quis vero non videt, sensum tunc prouenire absurdum et contradictorium? Posito autem, vltima tantummodo verba mandatum illud in se continere; num ideo, quod Esauo facultatem concedit Pater, excutiendi iugum fratris, ei simul permittit illum offensue adoriendi? Nil igitur restat, quam ut tota vis praecepti paterni quaeratur in verbo תָּרִי, quod Auctor vertit *prosternes, subiges, humiliabis*. Sed hunc significatum probare nequit: in locis enim ab eo allegatis, non occurrit radix תָּרִי cuius secunda persona singul. gen. masc. futuri in Hiphil est תָּרִי; sed radix יָרַד *descendit* (**). Notio vero generalis verbi יָרַד est *rei cuidam inhaerere* (**); ita ut sensus verborum Isaaci sit: *Gladio tuo viues, et fratri tuo seruias; erit tamen, quum inhaerere facies, (scilicet animum tuum, siue, quum obfirmabis*

obfirmabis animum tuum, in sententia resistendi fratri tuo,) *ut rumpendo excutias iugum eius e collo tuo.*

(*) Exempla, vbi futurum vsurpatur pro imperatiuo, vide in SAL. GLASSII *Philologia S. Libr. III. Tractat. III. Canon. 49. p. 655.* Quem tamen linguae hebraeae idiotismum, proprie *Enallagen*, siue rationem loquendi a regulis Syntaxeos alienam, dicere nolunt IOH. MATTH. POLEMANNS, *Diff. de Enallagis textus Hebraei V. T. originalis, Rostoch. 1685.* et ALBERT. ZVM FELDE, *Diff. de Enallages praesertim temporum in S. litteris usu, Kilon. 1711:* qui tales Enallagas e S. Scriptura proscribendas esse censent.

(**) Nimirum 2 Sam. XXII. 48. מְרִיר *descendere faciens*, est Participium Hiphil, a Rad. יָרַר, quum Participium a Rad. רוּר esset מְרִיר. Ita Zach. X. 11. occurrit vox וְהוּרַר et *deprimeretur*, quae est tertia sing. masc. Praeter. in Hophal, et aequè deriuari potest a Rad. יָרַר quam a Rad. רוּר, quum is qui alterum deprimit, efficiat, vt ille descendat. In tertio loco, quem adducit Auctor, 2 Reg. XVI. 17. הוּרִיר *descendere fecit*, est tertia sing. masc. Praeter. in Hiphil, a Rad. יָרַר; sed a Rad. רוּר esset הוּרִיר. In quarto loco denique Ierem, XLIX. 16. אֲרִירָה *descendere faciam te*, est prima singul. futuri in Hiphil, cum Suffixo, ast non a Rad. רוּר; tunc enim esset אֲרִירָה, sed a Rad. יָרַר.

(***) Occurrit haec Radix Psalm. LV. 3. אֲרִיר בְּשִׁחִי *dominabor in querela mea*, i. e. inhaerebo eidem. Ier. II. 31. רָדְנוּ לֹא-נִכְבְּנוּ עִיר אֱלֹהִים *persistimus* (in sententia nostra,) *non sumus venturi amplius ad te*, siue nos percutias, siue beneficiis allicias. Ita et Hof. XII. 1. וַיְהוּרָה עַר רַד עִם-אֱלֹהִים *Sed Iuda adhuc dominatur cum Deo*, i. e. adhaeret Deo, quum iam ab illo defecisset Israel.

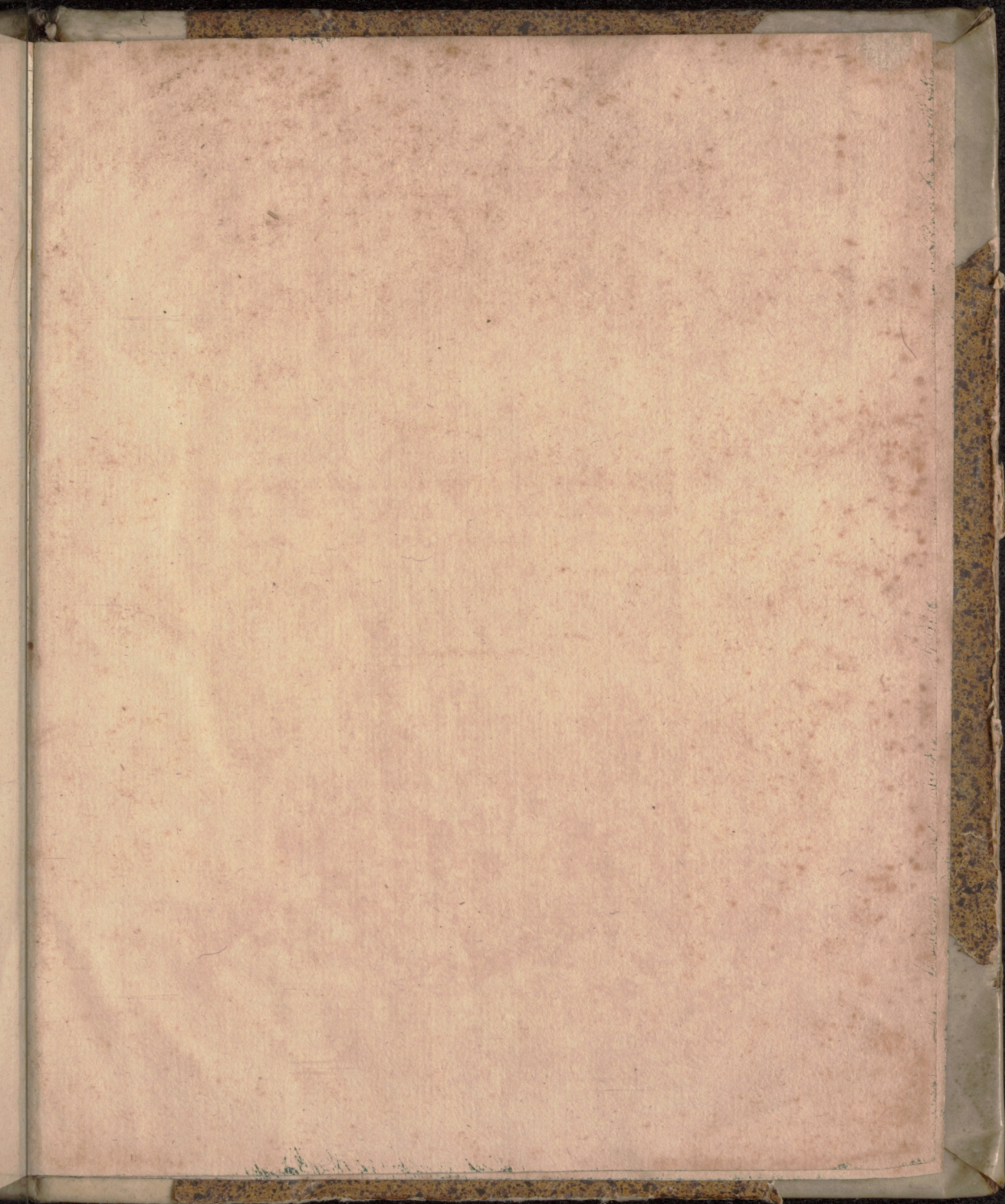
§. XVIII.

Ostendimus haetenus, Esauum nullum habuisse *ius* ad inuadendum hostiliter Iacobum, nec vllam ideo a Parente

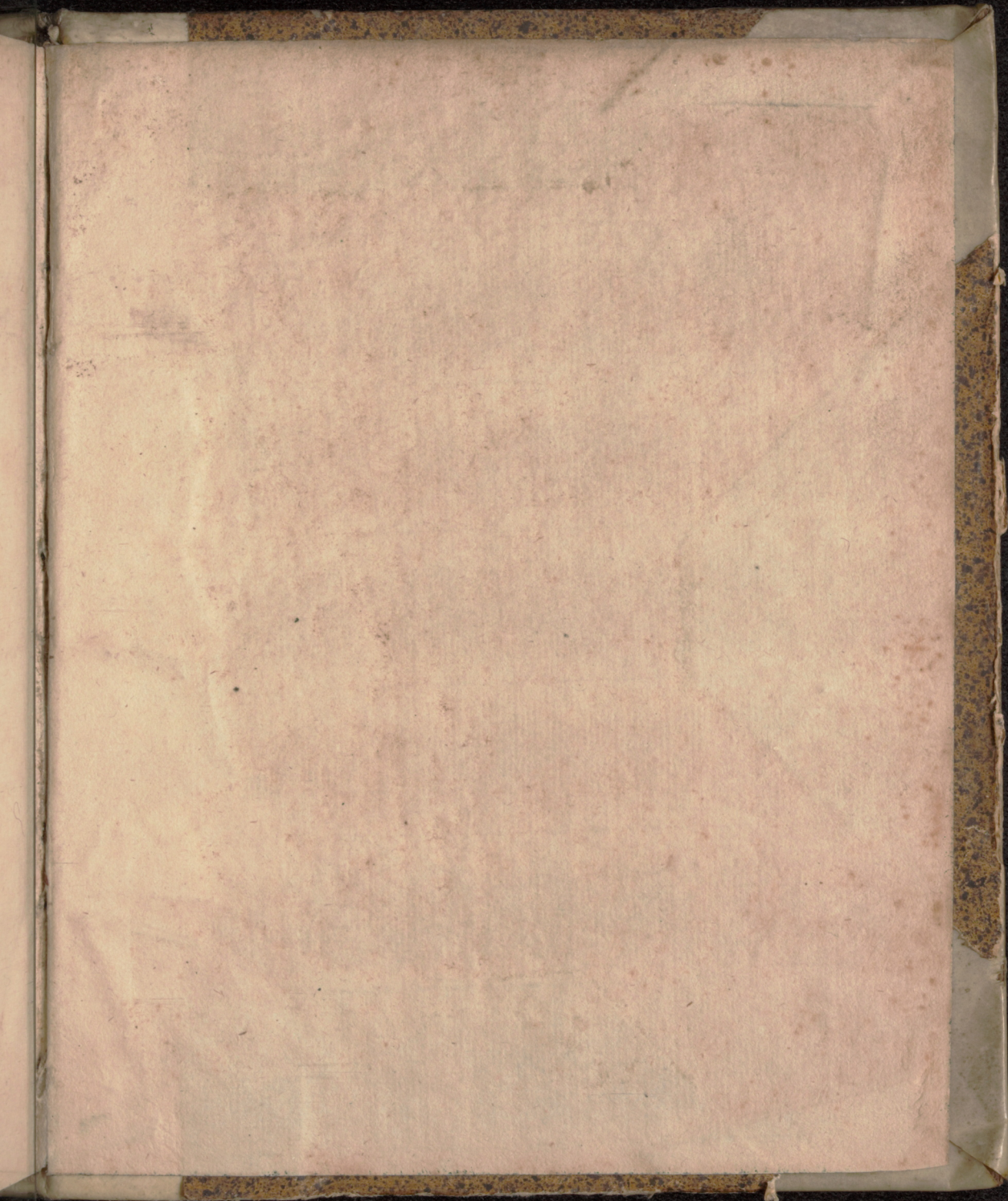
te obtinuisse permissionem. Sed *factum* quoque, prouti ab Auctore describitur, tot continet circumstantias improbables, ut merito negari debeat. Certum est, Esauum initio interficere voluisse Iacobum, Gen. XXVII. 41. Ipse Iacobus ideo a Parentibus in Mesopotamiam mittitur. Num vero reapse eo consilio, Esauus fratri obuiam iuerit, cum quadringentis robustis, quo illum cum suis interficeret; nondum extra omnem dubitationis aleam positum est. Non improbable videtur, accidisse id, quod breui tempore futurum praeuidebat Rebecca, Gen. XXVII. 44. 45: nimirum excandescantiam Esau, quem leui animo fuisse constat, deferbuisse, adeo, ut mox oblitus fuerit, quod fecerat ipsi Iacobus (*). Nec dici potest, Esauum frigide excepisse nuncios Iacobi: hi enim, statim ad Iacobum rediisse videntur, quam primum conspexerunt Esauum cum exercitu suo. Imo ne quidem redire illos passus fuisset Esauus, si animo nocendi in occursum venisset fratri. Quod vero tantam armatorum manum secum duxerit, ex nulla alia ratione fecisse videtur, nisi ut suo cum honori, tum securitati consulere, quippe qui gladio suo viuens, non omnes Cananaeorum populos habuit amicos. Nec obstat, Iacobum tantopere extimuisse fratrem. Nam licet Rebecca promiserit, se quantocyus nuncios ad eum missuram esse, qui ipsi referrent, quando sine periculo redire posset; promissis tamen stare non potuit, quia probabiliter paulo post diem obiit. Hinc Iacobus ignorabat, quo animo in ipsum adfretus esset Esauus. Posito vero, huius in fratrem iram tam flagrantem fuisse, ut exactis licet viginti annis, sedari nequiverit: nihil tamen inde lucratur Auctor. Omnes potius historiae sacrae contra sententiam eius pugnant circumstantiae.

stantiae. Nam, si Isaacus consensit in Iacobi caedem, ut quidem existimat Auctor; quare non statim eum adoritur Esauus, antequam fuga salutis suae consulat? Quid opus erat, opportunitatem sperare? Cur non in itinere illum inuadit, quum sciret, quod in Mesopotamiam iter faceret? At, optime cognouit, quod moerore insanabili adficeret Parentem, si eo adhuc superstite, fratrem occideret: hinc exsequutionem vindictae differt, donec moreretur Parens. Dicit enim: *apropinquabunt dies luctus*, siue ut Syrus verba ista interpretatur, dies funerum, *Patris mei, tunc occidam Iacobum fratrem meum*. Deinde, si animo nocendi in occursum proficiscitur fratri, cum quadringentis robustis: scire vellem, quo consilio vnicum tantummodo sicarium ablegget. Quum quadringenti illi armati suffecissent, non solum ad occidendum Iacobum, sed trucidandam quoque matrem cum liberis. Imo vix sperare poterat, quod Emissarius ille solum inuenturus esset Iacobum, qui multos possidebat seruos, aliosque habebat comites, ita ut in duas acies illas distribuere poterat. Gen. XXXII. 7. 8. 10. Tandem, si Emissarius ille, proprio instinctu hoc negotium in se suscepisse, dicendus est: cur in arenam saltim cum Iacobo descendit, quem armis opprimere potuisset? Sane, qua ratione ab hisce difficultatibus liberari queat Auctoris sententia, prorsus nescio. Sed restant adhuc dubia grauiora. Dispiciendum adeoque iam erit, quid ad illa respondeat Auctor noster anonymus.

(*) Conf. ANDR. RIVETI, Exercitat. in Genesin. Exerc. CXXXVIII. P. 134.

Sed cum religione Iudaica res prorsus aliter habet. s sub Patriarchis, eorumque numerosa prole egit radi- vnquam calamitates propterea a Deo populo Iudaeo ae, vt Profelytorum maior numerus Iudaismo adiace- nde neutiquam tam diuturna Christianorum vexatio quidem Iudaeorum. Illa per tria tantummodo secula Christi gregem afflixit; deinde ipsorum fides, euictis mine ac splendore suo totum terrarum collustravit m haec contra calamitas non tria secula sed per grande ai spatium iam perstitit, neque vlla spes mitioris fati

§. VII.

nem impono huic qualicunque scriptioni, summum ntissimis exorans precibus, vt excoecatam Iudaeorum Iesu Christo per spiritum sanctum ad lucem veritatis uo, pariete intergerino per sospitorem nostrum sub- Iudaei, suus olim populus, tum nos insititii huius olea- no spiritu, vna mente, vnoque ore, ipsum colamus, celebremus. Deo trino sit laus, honor et gloria in rum. Amen.

Epilogus et preces pro Iudaeis ad Deum fusae.

CLA-

OTIVS quidam conscripsit librum de Iudaeo Chrificida, ne peccante et vapulante; allegatum hoc scriptum in GII L' Historie des Iuifs T. IV. c. I. §. XI. p. 926. edit. am. inueni.

